

ntu

Nationella trygghetsundersökningen

Rapport 2008:12

Brottsoffers benägenhet att polisanmäla brott

brå

brottsförebyggande rådet

Brottsoffers benägenhet att polisanmäla brott

Rapport 2008:12

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott

Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos
Fritzes Kundservice, 106 47 Stockholm
Telefon 08–690 91 90, fax 08–690 91 91, e-post order.fritzes@nj.se

Produktion:
Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08–401 87 00, fax 08–411 90 75, e-post info@bra.se
Brå på Internet www.bra.se
Författare: Lars Westfelt
Omslag: Anna Gunneström
Tryck: Edita Norstedts Västerås 2008
© Brottsförebyggande rådet 2008
ISSN 1100-6676
ISBN 978-91-85664-96-2

Innehåll

Föroord	5
Sammanfattning	6
Vem som drabbas är av mindre betydelse – situationen och brottskaraktären av större	6
Anmälning sker på rationella grunder och är inte relaterat till förtroende för polisen	7
Ungdomar anmäler färre av de brott de utsätts för	7
Betydelsen av relationen mellan offer och gärningsperson svår att undersöka	7
Allmänhetens nyttjande av rättssystemet i form av anmälning av brott är jämnt fördelat	8
Hatbrott och yrkesrelaterade våldsbrott anmäls oftare	8
Inledning	10
Tidigare forskning	13
Forskning i andra länder	13
Svenska brottsofferundersökningar	17
Nationella trygghetsundersökningen kan ge mycket kunskap	19
Metod	21
Benägenheten att anmäla brott i Sverige	23
Brottstyper, regioner och grupper i befolkningen	23
Vad påverkar anmälningsbenägenheten för misshandel?	33
Vilka faktorer är viktiga för att misshandel ska komma till polisens kännedom?	34
Sannolikheten att misshandelsbrott anmäls – allvarlighetsgrad och andra faktorer	41
Varför anmäls inte brott?	50
En tredjedel anser det meningslöst att anmäla	50
Olika skäl att inte anmäla i olika grupper?	53
Döljer skälet ”meningslöst ...” en stor andel med lågt förtroende för polisen?	55
Sammanfattning	56
Referenser	58
Bilaga 1. Metod	60
Brottstyper, regioner och grupper i befolkningen	60
Vad påverkar anmälningsbenägenheten för misshandel?	61
Varför anmäls inte brott?	63
Bilaga 2. Variabellista	65
Bilaga 3. Tabeller	71

Förord

För rättsväsendets myndigheter är det viktigt att allmänheten känner förtroende för verksamheten. En individ som utsätts för brott kan välja att ta kontakt med polisen, eller låta bli. Beslutet är viktigt för vilken brottslighet som synliggörs för myndigheterna. Vi vet att de flesta brottsoffer väljer bort att göra en polisanmälan. Det så kallade *mörkertalet* är därför ett centralt förhållande som alla bedömningar av brottslighetens struktur och utveckling måste beakta.

I denna rapport beskriver Brå på ett samlat sätt vilka grupper i samhället som, i olika situationer, har en högre respektive lägre benägenhet att anmäla brott till polis. Vilka förklaringar ger allmänheten till att inte anmäla vålds- och egendomsbrott? I vilken utsträckning uppger exempelvis brottsoffren att de inte vänder sig till det svenska rättsväsendet på grund av risk för represalier eller för att de helt enkelt inte har förtroende för myndigheterna?

Rapportens analyser bygger på flera tusen intervjuer med ett representativt urval av brottsoffer som ingått i Nationella trygghetsundersökningen (NTU) år 2006 och 2007. Tack vare materialets storlek kan Brå, mer i detalj än vad som tidigare varit möjligt i Sverige, beskriva vilka grupper i befolkningen som av olika anledningar väljer att polisanmäla brott eller avstår från det.

Rapporten vänder sig till anställda inom rättsväsendet, regering och riksdag, samt till alla andra som intresserar sig för den grundläggande frågan om vad som ligger bakom brottsutsattas benägenhet att vända sig till rättsväsendets myndigheter.

Rapportens författare är fil.dr Lars Westfelt, forskare på Brå. Värdefulla synpunkter har lämnats av Leif-Petter Olaussen, docent i kriminologi vid Oslo universitet samt Anders Nilsson, docent i kriminologi vid Institutet för Framtidsstudier.

Slutligen ett stort tack till de tusentals medborgare som genom sitt deltagande i NTU-undersökningarna gjort denna och andra undersökningar av befolkningens utsatthet för brott möjliga.

Stockholm i juni 2008

Jan Andersson
Generaldirektör

Felipe Estrada
Enhetschef

Sammanfattning

De flesta brott som begås i Sverige kommer aldrig till polisens kännedom. Den så kallade dolda brottslighetens omfattning, struktur och förklaringsfaktorer måste därför studeras om vi ska få bättre kunskap och ett bättre underlag för polisens och andra rättsvårdande myndigheters arbete.

Syftet med denna rapport är att studera anmälningsbenägenheten i Sverige. Vilka faktorer hänger samman med benägenheten att anmäla brott och varför väljer brottsoffer ibland att inte anmäla?

Nedan följer en sammanfattning av huvudresultaten. Analyserna grundar sig på material från den Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) för år 2005 och 2006 som omfattar dryga 22 000 intervjuer.

Vem som drabbas är av mindre betydelse – situationen och brottskaraktären av större

En central fråga i rapporten är om offrets individfaktorer har större, lika eller mindre betydelse för anmälningsbenägenheten jämfört med situationella faktorer. Resultaten pekar ganska tydligt mot att faktorer som offrets ålder, kön och sociala situation är av liten eller ingen betydelse alls. Undantaget är ålder, där det visar sig att unga anmäler färre av de brott de utsatts för. Situationella faktorer däremot – som brottets allvarlighetsgrad, om det var av hatbrottskaraktär eller yrkesrelaterat samt om gärningspersonen var ung – visade sig i stället påverka anmälningsbenägenheten.

Tidigare studier om anmälning av brott går igenom. En av slutsatserna är att i princip samtliga faktorer som tagits upp i tidigare forskning också kan studeras med datamaterial från NTU. Resultaten som framkommer i denna rapport jämförs vidare med resultat i den tidigare forskningen. Det mest slående vid en sådan jämförelse är att resultaten stämmer väl överens med vad som kommit fram i andra studier. Brottsens allvarlighetsgrad är den mest betydelsefulla faktorn när det gäller anmälningsbenägenhet. Detta framkommer tydligt i den fördjupade analysen av vad som hänger samman med anmälning av misshandel. Men även när skäl till att inte anmäla studeras framkommer att alternativet ”Brottet var en småsak/bagatell” är ett av de dominerande skälen till att avstå från anmälan.

Anmälning sker på rationella grunder och är inte relaterat till förtroende för polisen

Den generella slutsatsen att anmälningsbenägenheten till stor del är en fråga om rationella överväganden bekräftas. Försäkrade stöldobjekt av högre värde anmäls ofta, och om självriskan anses för hög avstår man i många fall från att anmäla. I tidigare forskning framkommer att ett vanligt skäl till att avstå från anmälan är att det är meningslöst eftersom polisen ändå inte kan göra något. Man menar också att denna faktor inte ska förväxlas med inställning till polisen utan i stället ses som människors reaktion på hur verkligheten faktiskt ser ut. I NTU-materialet får alternativet ”meningslöst, polisen kan ändå inte göra något” flest svar av alla alternativ när det gäller skäl till att inte anmäla brott. Resultatet visar också att de som svarat så endast har ett något lägre förtroende för polisen jämfört med andra.

Många tidigare studier tyder på att inställning till polisen och attityder till rättssystemet som helhet inte är relaterat till anmälningsbenägenhet. Även detta bekräftas av analyserna i denna rapport. För en mycket liten andel brott som inte anmäls har skälet varit bristande förtroende för polisen enligt NTU-materialet. När inställning till rättsväsende och polis prövas i en modell för att förklara misshandelsanmälningar, där flera faktorerers betydelse kan beräknas samtidigt, framkommer inte heller något samband.

Ungdomar anmäler färre av de brott de utsätts för

Inga nämnvärda skillnader i anmälning mellan män och kvinnor kan konstateras. Analyserna bekräftar resultat från tidigare forskning om att ungdomar verkar mindre benägna att anmäla brott till polisen jämfört med äldre. I linje med detta framkom också att när *gärningspersonen* var under 18 år minskade sannolikheten att ett misshandelsbrott skulle anmälas avsevärt. I likhet med andra studier som prövat förhållandet mellan anmälningsbenägenhet och urbanisering framkom inte någon skillnad mellan stad och landsbygd.

Betydelsen av relationen mellan offer och gärningsperson svår att undersöka

Betydelsen av relationen mellan offer och gärningsperson har diskuterats flitigt i forskningslitteraturen. Här är det viktigt att konstatera att frågan om anmälningsbenägenheten avseende våld och sexualbrott i nära relationer är mycket svår att undersöka. Varken kriminalstatistiken eller offerundersökningar av den typ som används här kan ge en rättvisande bild av den verkliga situationen. Vissa mer eller mindre välgrundade antaganden krävs för att över huvud taget kunna säga något om detta. Den vanliga utgångspunkten är att brott i en nära re-

lation anmäls mer sällan jämfört med brott med en för offret okänd gärningsperson. Detta får endast delvis stöd i resultaten som visar att en okänd gärningsperson anmäls oftare än genomsnittet, en bekant mer sällan men en närstående i samma grad som genomsnittet. Att en närstående gärningsperson inte anmäls mer sällan kan hänga samman med ett selektivt bortfall. De personer som väljer att delta/berätta om ett sådant brott i NTU kanske också oftare har polisanmält detta jämfört med de som faller bort (inte deltar eller inte berättar).

Allmänhetens nyttjande av rättssystemet i form av anmälning av brott är jämnt fördelat

De uppgifter allmänheten lämnar tecknar en bild som tyder på att nyttjandet av rättssystemet – i termer av anmälningsbenägenhet – är jämnt fördelat mellan olika befolkningsgrupper i Sverige. Få skillnader kan konstateras över huvud taget. De befolkningsgrupper som anmäler misshandel i högre utsträckning – personer med utländsk bakgrund och ensamstående med barn – gör detta som en följd av att vara utsatta för grövre brott än genomsnittet. Likvärdiga brott anmäls således i samma omfattning. Nyare forskningsresultat från Holland och USA visar i motsats till detta att socialt utsatta individer och regioner anmäler färre brott än andra även om brottets allvarlighetsgrad tas i beaktande. Vad skillnaderna i resultat kan bero på är svårt att säga säkert, men en möjlig förklaring är att ojämlikheten i utsatthet är större i dessa länder vilket kanske kan leda till att socialt utsatta grupper och områden av olika anledningar har sämre tillgång till rättssystemet i praktiken.

Hatbrott och yrkesrelaterade våldsbrott anmäls oftare

Intressant nog visar det sig också att personer utsatta för hatbrott har högre anmälningsbenägenhet än genomsnittet. Detta förklaras inte av eventuella skillnader i våldets allvarlighetsgrad. Sannolikheten att ett offer för våld med hatbrottsmotiv anmäler det till polisen är högre än för misshandel i allmänhet oavsett hur grovt själva våldet är. Det är viktigt att komma ihåg att resultatet endast gäller de uppgifter som rapporterats till NTU. Skillnaden kan vara helt eller delvis skenbar. En viss selektion kan förekomma som leder till att fler personer utsatta för hatbrott som anmäler till polisen kommer med i undersökningen.

Det yrkesrelaterade våldet visar sig anmälas oftare än annat våld oavsett andra faktorer. Detta skiljer sig något från tidigare undersökningars resultat och kan mycket väl spegla en faktisk förändring som inträffat de senaste åren som innebär en lägre toleransnivå mot våld i

arbetslivet. Analysen av skäl till att inte anmäla brott visar i motsats till detta att många anger ”händelsen var en del i arbetet” som orsak. En tolkning av dessa något motstridiga resultat är att det inom vissa yrkesområden fortfarande finns en lägre anmälningsbenägenhet samtidigt som utvecklingen i stort går mot en lägre tolerans mot yrkesrelaterat våld.

Rapporten belyser vissa frågor om anmälningsbenägenhetens omfattning och karaktär samt vilka faktorer som är av betydelse för dess variationer. Ytterligare andra frågor kvarstår att studera. Ett speciellt intressant område är hur anmälningsbenägenhetens utveckling har sett ut under de senaste åren. Vilka brottstyper visar en stabil, ökande eller minskande anmälningsbenägenhet? Hur ser utvecklingen ut för olika grupper i befolkningen. Vad gäller för omständigheter kring brotten och för olika gärningspersoner? Redan när datamaterial från NTU 2008 finns tillgängligt kan några av dessa aspekter studeras för åren 2005 till 2007.

Inledning

De flesta brott som begås i Sverige kommer aldrig till polisens kännedom. Den så kallade dolda brottslighetens omfattning, struktur och förklaringsfaktorer måste därför studeras om vi ska kunna få bättre kunskap om den verkliga brottsligheten. Sådan information kan även vara en viktig utgångspunkt vid polisens och andra rättsvårdande myndigheters arbete. En förutsättning för att samhället ska kunna straffa, vårda eller på annat sätt förebygga brott genom insatser riktade mot gärningspersonen är att brottet anmäls.

Ur offrets perspektiv kan det också finnas mycket att vinna på en anmälan. Förutom ekonomisk kompensation (brottsofferfond eller försäkringssystem), restitution (medling) och fysisk/psykisk vård kan anmälan i förlängningen ha betydelse för offrets känsla av rättvisa och trygghet. En annan aspekt gäller graden av demokrati i rättssystemet. Medborgares tillgång till rättssystemet ska vara jämlikt fördelat. Om någon befolkningsgrupp anmäler brott (nyttjar rättssystemet) i avsevärt lägre grad än andra kan detta betyda att de i praktiken får sämre tillgång till den hjälp och det stöd som de har rätt till.

Kunskap om allmänhetens benägenhet att anmäla brott är också grundläggande vid bedömningar av brottsutvecklingen. På lite längre sikt är det angeläget att kunna jämföra utvecklingen av olika brottstyper i kriminalstatistiken med den i offerundersökningar. Detta för att öka klarheten när det gäller i vilken mån utvecklingen enligt kriminalstatistiken speglar den verkliga brottslighetens utveckling.

Sedan år 2006 genomför Brå en årligen återkommande undersökning om allmänhetens erfarenheter av brott, den nationella trygghetsundersökningen (NTU). Undersökningen ger goda möjligheter att studera olika aspekter av den dolda brottsligheten. Hittills är två datainsamlingar genomförda, och de gäller utsattheten för brott år 2005 och 2006.

Syftet med denna rapport är att studera anmälningsbenägenheten i Sverige. Vilka faktorer hänger samman med benägenheten att anmäla brott och varför väljer brottsoffer ibland att inte anmäla?

I den allmänna debatten hävdas det inte sällan att ett lågt förtroende för polis och rättsväsende samt en rädsla för repressalier gör att många människor avstår från att anmäla ett brott till polisen. Resultat om detta presenteras i rapporten. Är det många som i NTU uppger att de inte anmält på grund av rädsla för repressalier? Visar undersökningen att det finns ett samband mellan förtroende för polisen och benägenheten att anmäla?

Resultaten i rapporten kan ligga till grund för rekommendationer om hur och vilka aspekter av anmälningsbenägenheten som bör bevakas framöver. Finns det speciella brottstyper eller offer vars anmälningsutveckling bör följas mer noggrant än vad som hittills är fallet i

NTU:s årliga statistikpublikation? Ger till exempel de personer som anser det meningslöst att anmäla uttryck för ett bristande förtroende för rättsväsendet som bör följas noga? Har det yrkesrelaterade våldet en annan nivå av anmälningsbenägenheten vilket motiverar att det bör studeras separat?

Rapportens huvudfrågeställningar är:

1. Hur stor andel av olika brottstyper anmäls till polisen? Finns regionala skillnader?

Den bild av brottsligheten som framträder när endast polisens statistik över anmälda brott studeras speglar inte det faktiska förhållandet. Vi vet att många mindre grova brott inte anmäls och att vissa brottstyper har en mycket låg anmälningsfrekvens, medan andra har en högre. Det är viktigt att ta fram uppgifter som preciserar hur detta ser ut och det är också angeläget att studera i vilken mån vissa brottstyper anmäls mer eller mindre av vissa befolkningsgrupper och/eller i olika geografiska områden.

2. Vilka skäl uppges för att inte anmäla till polisen? Vilka skillnader finns mellan brottsoffer som uppger olika skäl till att inte anmäla?

I NTU frågas utsatta personer om skälet till att de inte anmälde händelsen till polisen. Här kan en analys ge svar på frågor om betydelsen av försäkring, brottets allvarlighetsgrad, tilltro till polisen, rädsla för repressalier och graden av bekantskap med gärningspersonen. Dessa orsaker till att inte anmäla ett brott förekommer också i forskningslitteratur på området, och resultaten i föreliggande rapport kan jämföras med dem samt bidra med viktig, ny kunskap på området.

3. Finns det skillnader mellan personer som anmäler respektive inte anmäler brott. Vilka är dessa skillnader i så fall? Vilka faktorer hänger samman med sannolikheten att ett brott anmäls till polisen?

Exempelvis kommer studien att utvärdera om det finns samband mellan tillgången på sociala och ekonomiska resurser och anmälningsbenägenhet. Sammanfaller social utsatthet med lägre anmälningsbenägenhet och hur förhåller sig detta till förtroendet för rättsväsendet? Tidigare forskning från Holland och USA visar att det finns samband mellan dessa faktorer, vilket innebär att allmänhetens användande av polisen är ojämnt fördelat. I analysen ska betydelsen av faktorer som brottets allvarlighetsgrad och karaktär, gärningspersonens ålder och offrets socioekonomi samt förtroende för rättsväsendet studeras i förhållande till sannolikheten att ett brott anmäls.

Rapporten innefattar utöver analyser av data från NTU-undersökningen även en redogörelse för tidigare forskning på området. Tyngd-

punkten ligger vid den empiriska delen, men det anses samtidigt som angeläget att först utgå från den kunskap som redan finns. Den svenska forskningen på området är begränsad, men den amerikanska är omfattande, och på senare tid har också en hel del europeiska studier genomförts. När det gäller forskningsresultat om anmälningsbenägenheten är det därutöver viktigt att hålla i minnet att de inte alltid kan generaliseras över tid och rum.

Tidigare forskning

Hittills har tre rapporter från NTU publicerats (Brå, 2007:9; Brå, 2007:14; Brå, 2008:3). De två första behandlar data från den första intervjuomgången år 2006. I rapport nr. 14 år 2007 och nr. 3 år 2008, som är breda statistiska beskrivningar av samtliga resultat i undersökningen, finns vissa uppgifter om anmälningens procent redovisade. Utöver detta finns sedan sjuttioalets mitt SCB:s ULF-undersökningar som innefattar uppgifter om anmälning av brott i Sverige. En kortfattad och tämligen översiktlig litteraturgenomgång av utländsk forskning presenteras nedan följt av ULF-undersökningens resultat. Genomgången visar i första hand vilka faktorer som tagits upp och hur de diskuterats, även om vissa resultat också redovisas. I sammanfattningen nedan görs också en grov sammanställning av vilka faktorer som tagits upp i litteraturen samt i vilken mån dessa kan prövas med NTU-undersökningens datamaterial.

Forskning i andra länder

W.G. Skogans klassiska artikel med titeln *Reporting Crimes to the Police: The Status of World Research* (1984) är fortfarande flitigt refererad i forskningslitteraturen om anmälning av brott. Den utgör en bra utgångspunkt för att kategorisera olika förklaringar till benägenheten att anmäla brott. Nedan följer en genomgång av dessa förklaringar och även jämförelser med nyare forskning på området.

Inledningsvis menar Skogan (ibid. 1984) att forskningsresultat kan sammanfattas med att anmälan sker efter rationellt ”cost-benefit” övervägande (se också till exempel Mercier, 2002; Goudriaan m.fl., 2006). Det är direkta upplevelser av för- och nackdelar i situationen som avgör i vilken mån ett brott anmäls eller inte.

Skogan identifierar följande huvudkategorier med viktiga faktorer för anmälningens benägenhet:

- Brottets allvarlighetsgrad
- Försäkringstäckning
- Pliktkänsla och effektivitet
- Attityder till polisen
- Egen skuld/egen brottslighet
- Demografi
- Relationer
- Tredje man
- Självhjälp.

Brottets *allvarlighetsgrad* är en faktor som finns med i de flesta studier om anmälningsbenägenhet, och det beror på att resultat från forskning länge visat att detta är en av de mest avgörande faktorerna i sammanhanget (Gunnlaugsson och Thorisdottir, 2007; Goudriaan m.fl., 2006; Olaussen, 2006; Mercier, 2002; MacDonald, 2001; Carcach, 1997). Med allvarlighetsgrad menas till exempel olika allvarligt våld (för samma brottstyp) eller storlek på ekonomisk förlust samt skillnader mellan olika brottstypers allvarlighet. Här kan även aspekter som i vilken mån vapen är inblandat, om det är ett försöksbrott eller ett fullbordat brott och om våldet krävde medicinsk behandling på sjukhus räknas in.

Att *försäkringstäckning* har ett positivt samband med anmälning är ett ganska okontroversiellt faktum. Försäkringsbolagen kräver att en polisanmälan är gjord innan någon ersättning kan ges. Några undantag finns (Gideon och Mesch, 2003; Skogan, 1984, s.121) men de flesta studier som jämfört till exempel försäkrade bostäder som haft inbrott med oförsäkrade har visat att de försäkrade anmäls i högre grad (Skogan 1984). Även anmälning av personrån och bilstölder har visat sig starkt förknippat med om stöldobjektet är försäkrat (Mercier 2002).

Enligt Skogan (1984) anser sig många vara *förpliktade* att anmäla brott. Plikten kan både vara absolut och relativ. Det vill säga anmälaren kan anse att om ett brott är begånget ska det anmälas oavsett konsekvenser medan en relativ inställning är att brottsanmälan kan leda till något gott: plikten är att anmäla så att gärningsmannen kan infångas eller dyligt. Med *effektivitet* menar Skogan att sannolikheten för anmälan är större om det anses kunna ge effekt/ha betydelse och mindre om det är "meningslöst" eftersom polisen ändå inte kan göra något. Det sistnämnda ska inte förväxlas med inställning till polisen utan ses som en reaktion på "facts of the case"; att det bara är så (Skogan 1984, s. 122).

Forskningen som Skogan (ibid. 1984) redogör för visar förvånande lite samband mellan *attityder till polisen* och anmälning av brott. Mot bakgrund av att vissa bostadsområden i USA präglas av en starkt fientlig inställning till polisen har förväntningarna varit att de boende där inte kontaktar polisen i samma utsträckning som boende i andra områden. Detta visar sig dock inte vara fallet i de undersökningar som fokuserat på frågan, och speciellt inte när det gäller grövre brott. Forskning om detta de senaste åren ger inte heller stöd åt att inställningen till polisen påverkar anmälningsbenägenheten i någon större utsträckning (Goudriaan m.fl., 2005; Levitt, 1998). I en studie påvisas ett svagt (positivt) samband mellan uppfattningen om hur effektiv polisen är att klara upp brott och anmälningsbenägenhet (Levitt 1998).

Det har visat sig att de *brottsoffer som tidigare själva har begått brott* är mindre benägna att anmäla brott (Skogan 1984). Föga för-

vånande tyder också mycket på att ju mer inblandad offret är i händelsen och ju mer *offret anser att han eller hon också gjort något fel* desto mindre är chansen att brottet anmäls. I detta sammanhang är frågan om i vilken mån inomgruppskriminalitet anmäls relevant. Utifrån goda grunder kan det antas att personer som tillhör grupper där det inte är ovanligt att begå brott har en klart lägre benägenhet att blanda in polisen. Detta innebär förmodligen att ett ganska stort antal brott inte kommer in i den officiella statistiken. Det finns tyvärr även goda skäl att anta att personer som ingår i sådana grupper till mycket liten del fångas upp i trygghets- och offerundersökningar.

I det stora hela är effekterna av *demografiska faktorer* på anmälningsbenägenhet små enligt Skogan (1984, s. 124). Vissa skillnader finns dock. I den amerikanska motsvarigheten till NTU, "National Crime Survey" (NCS)¹, framkommer att kvinnor har högre anmälningsbenägenhet än män samt att de som äger sitt eget boende anmäler bostadsinbrott i högre omfattning än andra. Nästan inga skillnader finns för inkomst och inte heller för "ras". Ser man till åldersgruppen 60 år och äldre finns en högre anmälningsbenägenhet än i yngre grupper. Studeras i stället (i samma undersökning) tonårspojkar som är offer för våld är anmälningsbenägenheten klart lägre bland dem jämfört med män och kvinnor i trettioårsåldern. I flera studier framkommer att yngre personer anmäler färre brott än äldre (Johnson, 2005; Watkins, 2005; Finkelhor och Ormrod, 2001; Carcach, 1997). I en studie av Watkins (2005) undersöks förklaringar till varför ungdomar har en lägre anmälningsbenägenhet än vuxna. Slutsatsen är att endast någon enstaka av de individ- och situationsvariabler som undersöktes hade betydelse för skillnaden mellan ungdomars och vuxnas anmälningsbenägenhet. Skillnaden kvarstår: ungdomar har lägre anmälningsbenägenhet oavsett till exempel brottets allvarlighetsgrad.

Skogan inkluderar även sociala och ekonomiska faktorer i kategorin *demografiska faktorer*. I en brittisk studie har MacDonald (2001) visat att det finns ett negativt samband mellan arbetslöshet och anmälning av egendomsbrott. Författaren menar att resultaten har betydelse för studier av egendomsbrott: om datakällan är polisstatistik måste analysen ta hänsyn till förändringar i andelen arbetslösa. I nyare forskning har det visat sig att det finns samband mellan bostadsområden med olika karaktär och anmälningsbenägenhet (Goudriaan m.fl., 2005; Baumer, 2002). Ett intressant resultat är att det både i områden präglade av social utsatthet *och i mycket välbeställda områden* anmäls brott i lägre utsträckning än i andra områden (Baumer 2002). I en annan studie har relationen mellan urbanisering och an-

¹ Denna årliga amerikanska offerstudie genomfördes första gången år 1972. Omfattande förändringar av undersökningen genomfördes från 1993 och i samband med detta bytte den namn till NCVS (se hemsidan www.ojp.usdoj.gov/bjs/welcome.html).

mältningsbenägenhet i Norge undersökts (Olausson 2006). En hypotes som prövas är att anmälningsbenägenheten bör vara hög om det sociala avståndet mellan människor är stort som i en storstad med hög grad av anonymitet. Resultaten visade inte på något signifikant samband, men det ska noteras att datamaterialet inte är av högsta kvaliteten (litet urval med högt bortfall).

Brottsofferundersökningar är generellt sett dåliga på att fånga in våld i *nära relationer*. Det finns egentligen ganska lite empiriskt underlag för den länge hävdade tesen att sådant våld är underrepresenterat i polisstatistiken (Skogan 1984). När det gäller misshandel är skillnaderna i anmälning mellan bekanta och obekanta ganska små i NCS. Vissa förväntade skillnader finns dock för sexualbrott och speciellt våldtäkt. Våldtäkt är också den kategori som har störst andel personer, vilka som anledning till att inte anmäla uppger att det var en "privatsak". Även misshandel har en ganska stor andel som uppger detta som anledning men också att skälet till att inte anmäla är "räds-la för hämnd". I ett par nyare studier har antagandet att anmälningsbenägenheten är lägre för våld inom familjen ("domestic violence") jämfört med annat våld ifrågasatts (Felson och Paré, 2003; Felson m.fl., 2002). Det hävdas här att det empiriska underlaget för detta antagande är mycket osäkert. Bland annat redogörs både för faktorer som leder till ökad och till minskad anmälningsbenägenhet för just familjevåld (ibid. 2002). Faktorer som motverkar polisanmälan är att se det som en privatsak, rädsla för repressalier och att vilja skydda gärningsmannen. Faktorer som ökar sannolikheten för anmälan är att anse det viktigt för den egna säkerheten och att betrakta brottet som extra allvarligt. Enligt resultaten leder dessa faktorerens gemensamma effekter till att familjevåld anmäls lika ofta som annat våld.

Omfattningen och strukturen av *brottsanmälningar från andra än offret* var inte undersökt i någon större utsträckning när Skogan gjorde sin översikt; han konstaterade helt enkelt att det saknades kunskap på området (Skogan, 1984). Vidare hävdade han att det finns en avsevärd brottspreventiv potential i att öka allmänhetens anmälningsbenägenhet. Tredje person kan också fungera som hjälp för offret att definiera situationen rätt: offret kan vara i chocktillstånd, vara rädd eller dylikt vilket kan vara ett hinder för en riktig bedömning av situationen. Tredje person kan vidare vara någon annan myndighet än polisen till exempel skolläddningen eller chefen på en arbetsplats. I vissa offerundersökningar finns alternativet "anmälde till någon annan än polisen". I till exempel NCS visade det sig att detta skäl var det tredje vanligaste när det gäller icke-anmälan av brott mot person.

Ett annat skäl till att inte anmäla ett brott kan vara att "det tog jag hand om själv", en slags *privat konfliktlösning*. Denna anledning till att inte anmäla uppgavs av flest respondenter i en holländsk studie om våldsbrott ("violent assault"). Här saknas forskning och författaren

menar att det behövs mer kvalitativ forskning om vad innebörden av detta är (ibid. s.129).

Svenska brottsofferundersökningar

Ett tidigt svenskt bidrag till forskningen om anmälningsbenägenhet utgörs av Leif G W Perssons doktorsavhandling *The Hidden Criminality – theoretical and methodological problems, empirical results* från 1980 (Persson, 1980). Avhandlingen innefattar förutom en genomgång av tidigare forskning flera empiriska studier som på olika sätt berör brottsstatistikens tillförlitlighet. Även om resultaten gäller situationen under 1970-talets mitt så diskuteras många intressanta och viktiga metodologiska frågor och de är lika aktuella i dag som på 1970-talet. Tre frågeställningar undersöks med hjälp av data från en svensk brottsofferundersökning som genomfördes 1974/75 (SCB 1977:7). Den första är i vilken mån polisen inte registrerar brott (diskretion), den andra vilka faktorer som påverkar anmälan av förmögensbrott och den tredje frågan är om anmälningsbenägenheten ökat, minskat eller varit stabil. I syfte att studera ”diskretionsargumentet” genomförs en anmälningskontroll. Kontrollen går till så att varje anmälan i offerundersökningen spåras upp i polisstatistiken. Resultaten visar i korthet att det i 89 procent av fallen ej finns ”utrymme för antagande om diskretion”. För att studera den andra frågan genomförs en multivariat analys av förklaringsfaktorer till förmögensbrott. Den visar att försäkringstäckning och brottsskada (brottsobjektets värde) är viktiga: först och främst avgörs anmälan av om försäkring finns, men om detta saknas anmäls värdefulla objekt oftare än andra. Mot bakgrund av en genomgång av resultat från hela offerundersökningen konstaterar Persson att analyserna som gjorts pekar på att anmälningsstatistiken relativt väl speglar brottsutvecklingen mellan 1950 och 1976 men att anmälningsbenägenheten sannolikt minskat en del under samma period. En ”initierad gissning” som förs fram är att den fyrdubbling av brotten som statistiken visar i stället motsvaras av en femdubbling i verkligheten. En annan slutsats är att utvecklingen av våldsbrotten är mer svårbedömd än utvecklingen av stöldbrotten.

Undersökningar av levnadsförhållanden (ULF) som genomförts i Sverige sedan 1974, har från och med år 1978 innefattat frågor om utsatthet för brott och anmälan av brott i den allmänna befolkningen (SCB 2004:104). Resultaten har vid sidan av kriminalstatistiken länge utgjort en huvudkälla till vår kunskap om brottsligheten i Sverige. De innefattar uppgifter om anmälan av brott vid hittills fyra tillfällen: 1978, 1984/85, 1992/93 och 2000/01. Nedan återges vissa resultat med utgångspunkt i den senaste av dessa.

Sammanlagt uppger brottsoffer att de vid 57 procent av vålds- och stöldhändelserna sammanslagna har tagit kontakt med polisen.

För våldsbrotten är motsvarande andel omkring en fjärdedel och för stöldbrotten två tredjedelar. Resultaten från de fyra mätstillfällena indikerar också att anmälningsbenägenheten har ökat med totalt tio procentenheter sedan 1978. Ökningen gäller dock inte hela perioden; under 1990-talet verkar anmälningsbenägenheten ha legat konstant.

Undersökningen visar att våld som kräver läkarvård anmäls (poliskontakt) till 58 procent och hot anmäls faktiskt i något högre grad jämfört med endast våld (26 respektive 22 procent). Speciellt män i åldern 25–64 år kontaktar polisen i högre grad än kvinnor. Kontaktbenägenheten verkar också vara något högre för naturaliserade invandrare och utländska medborgare än infödda svenskar. Den är därutöver större för brott som skett i bostadslägenhet (36 %) än på gator och torg eller andra allmänna platser (20 %). Vid bekant gärningsman togs poliskontakter i 20 procent av fallen, vid obekant vid 28 procent. Svarsfrekvenserna beträffande de skäl till att inte anmäla som respondenterna fått välja mellan (1978 och 1984/85 var det öppna svarsalternativ) har en ganska likartad fördelning vid de fyra mätstillfällena. Alternativen ”våld kan förekomma i arbetet”, ”meningslöst” och ”småsak/bagatell” får flest svar. Andelen som uppger ”småsak/bagatell” har sjunkit över perioden (från 32 till 17 procent). Anledningen ”småsak/bagatell” nämns oftare av yngre män och för sådant våld som skett på gator och allmänna platser jämfört med för kvinnor och för våld som skett i lägenhet.

Andelen stöld- och skadegörelsebrott med någon form av poliskontakt uppgår till 57 procent. Av samtliga stölder är det bilstölder som har högst andel poliskontakter (87 %) medan stöld av cyklar, mopeder och dylikt har en klart lägre andel poliskontakter (50 %). Drygt 80 procent av dem som anmälde var också säkra på att anmälan gjorts eftersom de fått en kopia på anmälan. Om dessa ”säkra anmälningar” jämförs med anmälda brott i polisstatistiken av liknande slag under samma period är de självrapporterade ca 16 procent fler än de som faktiskt hittas i polisstatistiken. När stöldbrotten bryts ner i separata underkategorier visar det sig att skillnaden kvarstår i samtliga fall. Störst skillnad finns för ”stöld i förvaringsutrymmen” och minst för bilstöld. Vid samtliga mätningar är det tre svar av de alternativ som ges för att förklara en utebliven anmälan som får flest svar. Att det är meningslöst (polisen kan ändå inget göra) är den vanligaste förklaringen, att det är en småsak/bagatell och att det inte lönar sig eftersom självriskan är för hög är de två andra vanligaste skälen.

Nationella trygghetsundersökningen kan ge mycket kunskap

I ett svenskt perspektiv innebär NTU med dess väl tilltagna urvalsstorlek att det för första gången går att genomföra mer detaljerade studier av anmälningsbenägenhetens bestämningsfaktorer. Både faktorer som tidigare prövats och helt nya faktorer kan analyseras i syfte att öka kunskapen om anmälningsbenägenheten i Sverige.

Vilka är då de frågor som har tagits upp i tidigare svensk och internationell forskning, och vilka av dessa kan analyseras med hjälp av NTU-materialet? I tabell 1 nedan jämförs vilka faktorer som prövats i de studier som litteratursökningen fångat in med ULF-undersökningen respektive NTU-materialet.

Tabell 1. De förklaringsfaktorer till anmälningsbenägenhet som prövats i tidigare forskning och kan prövas i NTU.

Anmälningsfaktor	Litteratursökning	ULF	NTU
Allvarlighetsgrad	x	x	x
Försäkringstäckning	x	x	x
Polisen kan inte göra något	x	x	x
Relation till gärningsman	x	x	x
Attityd till polisen	x		x
Demografi: kön, ålder, etc.	x		x
Socioekonomi	x		x
Offrets skuld	x		
Offrets brottslighet	x		x
"Tänkte inte på det"			x
Löste det själva	x	x	x
Brottsplats	x	x	x
Rädsla för repressalier	x	x	x
Ville/orkade ej delta i rättsprocess			x
Vapen/ej vapen	x		x
Tredje parts anmälan	x	x	x
Offret alkoholpåverkat			x
Gärn.p. alkoholpåverkat	x		x
Homofobi			x
Främlingsfientlighet			x
Yrkesrelaterat		x	x
Demografi, gärningspers.			x

Som framgår av sammanställningen finns det i NTU-undersökningen möjlighet att pröva i princip samtliga aspekter som relaterats till anmälningsbenägenheten i litteraturen samt faktiskt även några därutöver. Frågor som tas med från litteraturgenomgången till analysen av NTU-materialet nedan är till exempel att situationella faktorer har vi-

sat sig ge större effekt på anmälningsbenägenheten än individfaktorer och att allvarlighetsgraden av brottet har betydelse för anmälningsbenägenheten oavsett andra aspekter.

Innan resultaten redovisas följer nedan ett avsnitt om metodfrågor som är relaterade till de analyser som genomförts.

Metod

Analyserna görs med hjälp av data från den Nationella trygghetsundersökningen, NTU. NTU ska upprepas varje år och hittills har två omgångar datainsamling genomförts. Här kommer dessa datainsamlingar (år 2006 och 2007) att slås ihop. Detta innebär att data kommer att betraktas som ett enda tvärsnitt. Förfarandet är relativt vanligt och fördelen är att det högre antalet respondenter underlättar analyser av mer ovanliga förhållanden. Antalet respondenter som medverkade i undersökningen år 2006 uppgick till 7 687 (av 10 000) och år 2007 till 14 945 (av 20 000) vilket tillsammans ger 22 632 respondenter som utgör underlag för analyserna i denna rapport. Dock har inte samtliga respondenter kunnat användas i samtliga analyser. När det gäller brott mot egendom gäller frågorna *bushållens* utsatthet, vilket innebär att uppgifterna om brottshandlingarna måste korrigeras, ”viktas”, så att de gäller händelser i befolkningen. Denna viktning är tyvärr endast möjlig för data från NTU 2007. Eftersom den senare är dubbelt så stor som den första finns ändå ett omfattande material att tillgå för analyser av egendomsbrott – intervjuer med 15 000 respondenter. Det ska också framhållas att NTU har ett mycket lågt bortfall jämfört med liknande undersökningar; i den första omgången uppgick svarsfrekvensen till 78 procent och i den andra till 76 procent.

De sammanslagna måtten ”brott mot person” respektive ”brott mot egendom” innefattar fyra händelsetyper vardera: personrån, sexualbrott, misshandel och hot ingår i ”brott mot person” – medan ”brott mot egendom” innefattar bostadsinbrott, bilstöld, stöld ur motorfordon och cykelstöld. Bedrägeri finns endast med i redovisningar som gäller separata brottstyper (se vidare i bilaga 1).

Analyserna är både av beskrivande och mer förklarande karaktär: utöver att ta fram procentuella andelar med statistiska signifikanstester ska även logistisk regression användas. Med logistisk regression kan man beräkna olika faktorerers betydelse för sannolikheten att något ska inträffa. Exempelvis går det att studera hur våldets allvarlighetsgrad påverkar sannolikheten att det anmäls oavsett om det begås inomhus eller utomhus (mer om logistisk regression finns i bilaga 1).

Att jämföra självrapporterade uppgifter om utsatthet för brott (och anmälningar) med registrerade brott i polisstatistiken är förenat med problem. Det grundläggande problemet är att dessa datakällor fångar upp olika delar av den verkliga brottsligheten. Ett ganska okontroversiellt faktum inom den kriminologiska forskningen är att brottsligheten i polisstatistiken bättre speglar grövre brott, medan många mindre allvarliga händelser bättre beskrivs i offerstatistiken. Skillnader finns således beträffande vilka brott och populationer som NTU-undersökningen respektive polisstatistiken ”når”, men det finns också likheter. Känsliga brott som våld i nära relationer och sexualbrott

är med stor sannolikhet svåra att beskriva utifrån offerdata, och det finns förmodligen en stor andel brott av sådant slag som inte (heller) kommer med i polisstatistiken. Det antas också att brottslighet inom vissa grupper (till exempel mellan "kriminella") anmäls mer sällan till polisen, samtidigt som dessa grupper inte heller kommer med i självrapport- och offerstudier. En svårighet med offerundersökningar är också att de överskattar antalet anmälningar. I NTU uppges klart fler anmälningar än vad som finns i polisstatistiken. Förklaringar som brukar anges är att offret förstod kontakten med polisen fel eller uppgav felaktiga uppgifter i syfte att agera på ett "socialt önskvärt" sätt (Brå, 2008:3).

Sammantaget får detta givetvis konsekvenser för tolkning av skillnader eller relationer mellan datakällorna. Det kan vara svårt att exakt veta i vilken omfattning och på vilket sätt resultaten är avhängiga dessa problem i förhållande till de teoretiska förklaringar som prövas. Vad som däremot är säkert är att "allmänhetens" utsatthet för brott och anmälningsbenägenhet när de utsätts av obekanta speglas mycket väl. I en metabilaga finns mer utförlig information om analyserna i rapporten (bilaga 1).

Benägenheten att anmäla brott i Sverige

Redovisningen av resultat om anmälningsbenägenheten i Sverige har disponerats så att först kommer ett avsnitt som beskriver anmälningsbenägenhetens omfattning och struktur. Detta avsnitt inleds med att redovisa skillnaden i anmälningar när det gäller brott mot person och brott mot egendom: i riket som helhet och i olika län. Därefter studeras resultat om hur anmälningsviljan skiljer sig åt mellan olika brottstyper inom dessa brottskategorier och i vilken mån det finns skillnader i andelen anmälda brott mellan olika grupper i befolkningen.

Sedan följer ett fördjupande avsnitt som handlar om olika faktors betydelse för sannolikheten att ett brott anmäls till polisen. Analysen här gäller misshandelsbrott. En viktig skillnad i förhållande till tidigare resultatredovisningar är att uppgifterna nu gäller individer och inte händelser (brott). Inledningsvis redovisas procentuella andelar för de undersökta faktorerna varefter redovisningen gäller resultat där varje faktors betydelse kan studeras i förhållande till de andras.

Det avslutande resultatavsnittet behandlar uppgifter som beskriver vilka skäl brottsoffer anger för att ett brott inte har anmälts. Är bristande förtroende för polisen ett vanligt skäl för att inte anmäla ett brott? Utgör rädsla för represalier ett vanligt förekommande skäl till att avstå anmälan? Avsnittet belyser sådana frågor samt även om det finns skillnader i olika åldrar och mellan kvinnor och män avseende vilka skäl som uppges.

Brottstyper, regioner och grupper i befolkningen

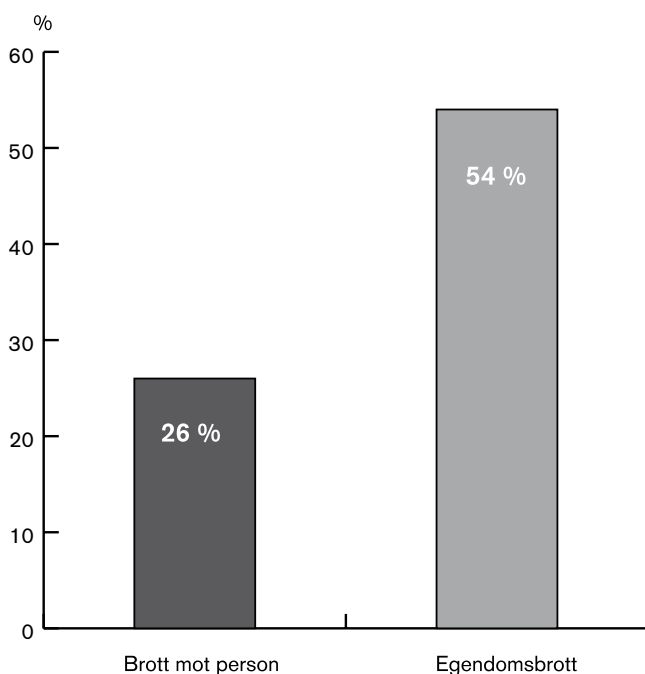
I tidigare rapporter från NTU har andelar anmälda brott för de kategorier som omfattas av undersökningen redovisats (Brå 2007:14, Brå 2008:3). Nedan har sådana uppgifter tagits fram för det mer omfattande datamaterial som används här. Frågan som används för att ta fram andelen anmälda brott lyder: *Vet du om händelsen är polis-anmäld (i Sverige)?* Länsvisa uppgifter om anmälda brott har också tagits fram, och det är första gången data om anmälningsbenägenhet med sådan god kvalitet har studerats på regional nivå i Sverige. Avsnittet avslutas med en redovisning av skillnader i brottsanmälan efter kön och ålder.

När skillnader i anmälningsandelar beskrivs nedan kan det vara intressant att ha en utgångspunkt i en kort beskrivning av utsattheten. Enligt NTU utsattes 10,5 procent av befolkningen för brott mot person år 2006 (Brå, 2008:3). Antalet händelser har skattats till nära 1,8 miljoner. Andelen hushåll som utsattes för brott mot egendom år 2006 är 12,6 procent och skattat antal händelser i befolkningen är 646 000. Beträffande regionala skillnader i utsatthet visade det sig i

en specialanalys (Brå, 2008:3 s.151–185) att skillnaderna mellan de län som har högst respektive lägst andel utsatta för brott var relativt stora men också att de flesta län befann sig nära riksgenomsnittet. Mer specifikt framkom att andelen som utsatts för brott mot person varierade mellan 7 procent (Värmlands, Gävleborgs och Väster-norrlands län) och 13 procent (Skåne län). Riksgenomsnittet var 11 procent. Andelen som utsatts för egendomsbrott varierade mellan 10 procent (Gävleborgs län) och 20 procent (Skåne län). Riksgenomsnittet för egendomsbrott var i denna analys 16 procent.

Egendomsbrott anmäls oftare än brott mot person

De egendomsbrott som allmänheten utsätts för anmäls oftare till polisen än våldsbrott (figur 1). Vid en fjärdedel av brotten mot person uppger de utsatta att de anmält händelsen till polisen. När det gäller de våldsbrott som ingår i undersökningen kan det således konstateras att minst tre fjärdedelar inte kommer till polisens kännedom.

Figur 1. Andelen anmälda brott mot person och andelen anmälda egendomsbrott. NTU2006/NTU2007.

Egendomsbrotten anmäls således i dubbelt så hög utsträckning som brott mot person; drygt hälften av dessa brott uppges vara anmälda

till polisen. Resultatet är inte särskilt överraskande. Även ULF-undersökningarna redovisar uppgifter om att stöldbrotten anmäls oftare än våldsbrotten. Det är dock svårt att göra direkta jämförelser med andra undersökningar i fråga om absoluta nivåer av anmälningsprocent eftersom undersökningarna är genomförda på olika sätt.

Innan resultat om anmälningsbenägenheten för separata brottstyper redovisas följer nu en beskrivning av hur anmälningsviljan för de bredare kategorierna brott mot person och brott mot egendom är fördelade över Sveriges län.

Anmälningsbenägenheten varierar i olika län

En fråga som NTU-materialet kan ge ny kunskap om är den regionala fördelningen av brottsanmälningar. Än så länge tillåter inte materialet att nedbrytningar görs på lägre nivå än län men om något år kommer jämförelser även att låta sig göras på kommunnivå.

Två kartdiagram har tagits fram där de procentuella andelarna anmälda brott mot person respektive mot egendom redovisas. Länen har även grupperats i tre grupper: de som har *signifikant* högre eller lägre anmälningsprocent jämfört med riket som helhet samt de som varken har *signifikant* högre eller lägre andel.²

² Eftersom grupperingen endast bygger på signifikanta skillnader kan i vissa fall län med en mindre befolkning (sämre dataunderlag) än ett annat län fast med en större skillnad i andel hamna i icke-signifikantgruppen samtidigt som länet med mindre skillnad men större befolkning hamnar i högre/lägre-gruppen.

I det första kartdiagrammet (figur 2), som gäller brott mot person, saknas uppgifter för fyra län eftersom dataunderlaget är för litet.³ Lä-
nen som av denna anledning inte kommer med är Värmlands, Jämt-
lands, Gotlands och Kronobergs län. Även för egendomsbrotten är
underlaget för Gotlands och Jämtlands län för litet.

Den regionala analysen indikerar att det finns en del tydliga skill-
nader i anmälningsbenägenhet mellan länen. För brott mot person va-
rierar andelen anmälda brott mellan 15 och 32 procent och för brott
mot egendom mellan 37 och 69 procent.

Beträffande brott mot person ligger *Jönköpings* och *Västra Gö-
tals län* signifikant lägre än riket som helhet och *Stockholms län*
högre. Det finns län som har lika låg andel som Västra Götaland och
lika hög som Stockholm men eftersom dataunderlaget för dessa är
mindre blir skillnaden inte statistiskt säkerställd.

För egendomsbrott visar resultaten att det endast är två län som
skiljer sig från genomsnittet (figur 3). *Värmlands län* har en lägre
andel anmälda brott som också är statistiskt säkerställd. I andra änden
av skalan har *Hallands län* en signifikant högre andel anmälda egen-
domsbrott än genomsnittet. Om en större osäkerhet i signifikanstestet
tillåts, 10 procent i förhållande till de 5 procent som tillåts i kartdia-
grammen, kan även *Uppsala* och *Västerbottens län* skiljas ut med en
lägre anmälningsbenägenhet och *Västmanland* med en högre.

Utöver dessa statistiskt säkerställda skillnader går det även att se
vissa tendenser som eventuellt skulle vara statistiskt säkerställda med
ett större material. En sådan ansats tyder på att Hallands, Blekinge
och Norrbottens län har hög anmälningsbenägenhet, både för egen-
domsbrott och brott mot person medan anmälningsandelarna är låga
för båda kategorierna i Örebro och Västra Götals län.

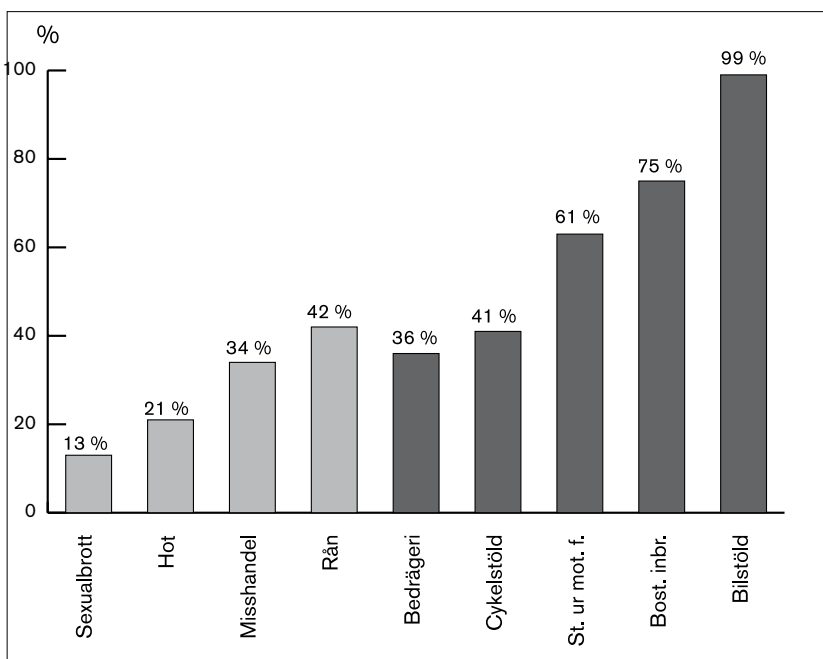
Variierande andelar finns således mellan de olika länen för vardera
brottskategorin men det är också få län som både har riktigt hög el-
ler riktigt låg andel för båda brottskategorierna. Om de tre län som
har högst respektive lägst andel anmälda egendomsbrott jämförs med
motsvarande tre län för brott mot person visar det sig att det, med ett
undantag, är olika län som fångats in. *Halland* har både högst andel
anmälda brott mot person och näst högst andel för egendomsbrot-
ten.

Syftet i detta avsnitt har inte varit att försöka förklara skillnaderna.
En sådan ansats skulle kräva en egen specialstudie som det inte finns
utrymme för här. Till en sådan vore också ett något större datamateri-
al önskvärt som tillåter att samtliga län och kanske även mindre re-
gioner kan jämföras. NTU-undersökningarna kan efter någon ytterli-
gare intervjuomgång ge möjlighet till en sådan fördjupande analys.

³ Gränsen har satts vid minst 10 anmälda brottsändelser.

Nästan alla bilstölder men få sexualbrott anmäls

Det vore mycket förvånande om de olika brottstyperna inte skilde sig åt beträffande anmälningsfrekvens. Tidigare forskning har visat att anmälningsbenägenheten framför allt är beroende av *rationella* överväganden. När offret uppskattar att nyttan av en anmälan kommer att bli större än eventuella negativa konsekvenser anmäls brottet oftare. För vissa brott finns starka ekonomiska incitament att göra en polisanmälan medan andra kan vara känsliga att berätta om och kanske till och med farliga att anmäla för offret. Om offret för en bilstöld eller ett bostadsinbrott ska kunna få ersättning från försäkringsbolag krävs att en polisanmälan är gjord. Offer för sexualbrott kan vara ovilliga att anmäla eftersom de inte vill prata med poliser om detta eller tror att de kan drabbas av repressalier till följd av en anmälan.

Figur 4. Andelen anmälda brott i nio brottstyper; sexualbrott, hot, misshandel, rån, bedrägeri, cykelstöld, stöld ur och från motorfordon, bostadsinbrott samt bilstöld.

Resultaten i figur 4 visar att sexualbrotten har lägst anmälningsprocent (13 %) och bilstölder den högsta (99 %). Det har konstaterats att egendomsbrotten totalt har en högre anmälningsandel än brott mot person. Ett undantag är dock personrån vars andel anmälda brott ligger i paritet med motsvarande andel för cykelstölder och något högre än andelen för bedrägerier. Även misshandelsbrottens andel ligger i nivå med bedrägeriernas andel. Bostadsinbrotten och de fordonsrela-

terade brotten har avsevärt högre andelar anmälda brott jämfört med alla andra brottstyper. De flesta skillnaderna i figur 4 är statistiskt säkerställda.⁴

Skillnaderna mellan brottstyperna stöder antagandet att anmälning av brott till stor del är ett resultat av rationella val. Mer allvarliga brott anmäls oftare – både i meningen grövre våld och större ekonomisk förlust –, och brott där stöldobjektet är försäkrat anmäls också oftare. Ett undantag är sexualbrott som endast anmäls i dryga tio procent av fallen. Här är det förmodligen så att brottets ”känsliga natur” avhåller många från att anmäla. Därutöver är sannolikt de känsligaste sexualbrotten underrepresenterade i materialet. Att andelen sexualbrott som skett i offrets bostad är så låg i NTU jämfört med andra studier kan betyda att den verkliga anmälningsbenägenheten är ännu lägre för denna brottstyp (Brå 2008:3).

Ungdomar anmäler färre brott

I forskningsgenomgången i rapportens början framkom att resultat från den amerikanska motsvarigheten till NTU, National Crime Survey, visar högre anmälningsbenägenhet för kvinnor än för män medan ULF-undersökningarna visar det omvända förhållandet. Hur ser anmälningsbenägenheten ut för kvinnor och män i NTU och finns skillnader för olika åldrar? I tabell 2 och tabell 3 finns sådana uppgifter redovisade.

Ett övergripande resultat är att anmälningsbenägenheten inte skiljer sig åt så mycket mellan personer med olika kön och ålder. Vissa skillnader finns dock. För brott mot person visar det sig att signifikant avvikande andel finns i tre fall för ungdomar (16–24 år), i två fall för medelålders personer (45–64 år) och i ett fall för kvinnor. Ungdomar har lägre andel anmälningar totalt samt för misshandel och hot. Medelålders personer har högre andel totalt och för hot. Kvinnor har högre anmälningsbenägenhet för personrån.

⁴ Samtliga skillnader mellan de separata våldsbrottstyperna (brott mot person) är statistiskt säkerställda. Cykelstölder har en något högre anmälningsprocent jämfört med bedrägerier men skillnaden är inte signifikant. Det är däremot skillnaderna mellan resten av egendomsbrotten. En jämförelse mellan de olika brottskategorierna visar att andelarna för misshandel och cykelstölder är signifikant skilda från varandra men detta gäller inte rån och bedrägerier.

Tabell 2. Andelen anmälda brott mot person totalt och för de fyra separata brottstyperna. Andelarna är fördelade efter kön och fyra ålderskategorier. Poolade data från NTU 2006 och NTU 2007.

	Brott mot person (n=2388)	Personrån (n=226)	Sexualbrott (n=232)	Misshandel (n=713)	Hot (n=1217)
TOTALT	26	42	13	34	21
Kvinna	25	55*	13	32	22
Man	27	35	17	35	19
16 – 24 år	22*	35	16	28*	15*
25 – 44 år	27	41	12	40*	22
45 – 64 år	31*	50	–	37	27*
65 – 79 år	27	56	–	–	17

(*) = signifikant skillnad från samtliga på 10 %-nivån. * Signifikant skillnad från samtliga på 5 %-nivån.

– = andelen bygger på för få händelser (<10).

n = antalet observationer (brottshändelser).

Tabell 3. Andelen anmälda egendomsbrott totalt och för de fem separata brottstyperna. Andelarna är fördelade efter kön och fyra ålderskategorier. Data från NTU 2007.

	Brott mot egendom (n=2051)	Bostads- inbrott (n=170)	Bilstöld (n=93)	St. ur/fr. fordon (n=727)	Cykelstöld (n=1061)	Bedrägeri (n=494)
TOTALT	54	75	99	63	41	38
Kvinna	56	73	100	63	44	47*
Man	52	76	98	63	37	31
16 – 24 år	45*	74	100	65	32*	27*
25 – 44 år	55	68	97	64	43	38
45 – 64 år	60*	74	100	66	47 ^(*)	40
65 – 79 år	54	89 ^(*)	–	44*	43	53*

(*) = signifikant skillnad från samtliga på 10 %-nivån. * Signifikant skillnad från samtliga på 5 %-nivån.

– = andelen bygger på för få händelser (<10).

n = antalet observationer (brottshändelser).

När det gäller egendomsbrotten bör det påpekas att studien av individernas demografi inte kan tolkas lika enkelt som när det gäller våldsbrotten. Resultaten här gäller *skillnader mellan individer som uppger att de ingår i ett hushåll som har blivit utsatt för brott*. Det är alltså inte alltid de individer vi studerar som har varit utsatta för egendomsbrottet i fråga.

Ungdomar mellan 16 och 24 år har den lägsta anmälningstiljen av samtliga grupper när det gäller brott mot egendom totalt (45 %).

Samma grupp har även 9 respektive 11 procentenheter lägre anmälningsandel för cykelstöld och bedrägeri separat. Därutöver anmäler de som är mellan 65 och 79 år färre stölder ur och från motorfordon samt fler bostadsinbrott och bedrägerier jämfört med genomsnittet. Medelålders personer anmäler i högre grad egendomsbrott totalt samt cykelstölder. Slutligen visar det sig också att kvinnor anmäler bedrägerier i signifikant högre omfattning än genomsnittet.

Resultat i sammanfattning

I detta avsnitt har resultat som beskriver hur andelen anmälda brott fördelar sig över brottskategorier, brottstyper, regioner samt ålder och kön presenterats. Huvudfokus har legat på att beskriva snarare än att förklara resultaten.

Det är tydligt att brott mot person inte anmäls till polisen lika ofta som brott mot egendom. Ungefär vart fjärde brott mot person och vartannat brott mot egendom uppges vara anmält till polisen.

Andelen anmälda brott skiljer sig också åt i olika län i Sverige. Det län som har lägst andel anmälda egendomsbrott ligger på knappt 40 procent medan det som har högst på drygt 70 procent. För brott mot person är spannet mellan högsta och lägsta andel i länen också stort: andelen ligger mellan 15 och 32 procent. Jönköpings och Västra Götalands län har signifikant lägre andel anmälda brott mot person jämfört med riket som helhet, medan Värmlands län, Västerbottens och Uppsala län har signifikant lägre andel anmälda egendomsbrott.

Vid en närmare granskning av anmälningsbenägenheten för separata brottstyper visade det sig att sexualbrotten anmäls mest sällan. De som utsatts för sexualbrott uppger att de anmält detta i endast 13 procent av fallen, medan de som fått en bil stulen uppger att de anmält detta i 99 procent av fallen. Med endast ett undantag anmäls de separata brottstyperna mot person mer sällan än de mot egendom. Personrån har lika stor andel anmälda brott som bedrägerier och cykelstölder (omkring 40 procent).

När uppgifter om anmälningsbenägenheten för personer med olika kön och ålder studeras framkommer ganska få signifikanta skillnader. Huvudresultatet är att ungdomar i åldern 16 till 24 år anmäler signifikant färre av de brott de utsätts för både när det gäller brott mot person och brott mot egendom. I två fall, rån och bedrägerier, visade sig kvinnors anmälningsbenägenhet vara lägre än mäns.

Vad påverkar anmälningens benägenheten för misshandel?

I det följande görs en fördjupad analys av olika faktorerens betydelse för sannolikheten att ett misshandelsbrott anmäls till polisen. Tidigare forskning visar på ett övertygande sätt att grövre brott anmäls oftare än mindre grova brott. En huvudfråga här är om detta samband påverkas av andra faktorer. Vi har ju till exempel konstaterat att ungdomar anmäler färre brott, men vi vet inte om detta bara är resultatet av att de utsätts för mindre allvarliga brott. Den omvända frågan kan också ställas. Beror sambandet mellan allvarlighetsgrad och anmälning bara på att mindre allvarliga brott begås av ungdomar eller gäller detta oavsett offrets ålder? En annan viktig frågeställning är vilken betydelse förtroendet för rättsväsendet har; beror lägre anmälningens benägenhet på bristande förtroende för polisen?

Avsnittet inleds med beskrivande statistik: procentuella andelar individer som anmält brott har tagits fram för indikatorer på bland annat allvarlighetsgrad, brottsituation samt relation mellan gärningsperson och offer. Sedan följer resultat från logistiska regressionsanalyser där flera faktorerens betydelse i förhållande till varandra har studerats.

Här har brottstypen misshandel använts och det finns flera skäl till detta. Diskussioner om anmälningens benägenhet rör ofta just våldsbrott. En förklaring är att dessa brott är förenade med ett högt mörkertal samtidigt som rättsväsendets aktörer anser att det är viktigt att offer anmäler sin utsatthet. Det är också en antalsmässigt ganska stor brottstyp vilket krävs för att göra analyser av detta slag meningsfulla. En annan fördel är också att det är en brottstyp med många intressanta följdfrågor i NTU-undersökningens frågeformulär: antalet frågor om omständigheter kring brottet varierar nämligen för olika brottstyper.

Beräkningarna i det här avsnittet gäller inte brottsvolymen utan nu är det individer som är analysenhet. I stället för att tala om hur stor andel av till exempel misshandelsbrotten i hemmet som anmäls till polisen så gäller resultaten hur stor andel av individerna som blivit utsatta för något misshandelsbrott som också anmält detta. Anledningen till att denna ansats har valts är framför allt praktiskt. Det har bedömts som tekniskt svårt att få till stånd ett datamaterial där omständigheterna kring alla de detaljstuderade brotten kunde analyseras. Utöver detta finns en del andra fördelar. När det gäller demografiska och socioekonomiska karaktäristika om brottsoffret blir

tolkningen av resultaten mer självklar om de rör individer jämfört med om de rör brott.⁵

Vilka faktorer är viktiga för att misshandel ska komma till polisens kännedom?

Ensamstående med barn och utrikes födda anmäler oftare misshandel

Tolkningen av data i detta avsnitt gäller alltså individer. Det är viktigt att hålla isär detta från redovisningarna i de andra avsnitten som gäller händelser/brott. Jämförs till exempel andelen anmälda misshandelsbrott i tidigare avsnitt med andelen individer som anmält misshandelsbrott blir andelarna naturligtvis olika. Eftersom anmälningsbenägenheten blir lägre ju fler brott offret har utsatts för är andelen anmälda brott totalt lägre än andelen i detta avsnitt. Andelen *anmälda misshandelsbrott* var 34 procent och andelen *utsatta individer* som anmält är här 38 procent. Det senare framgår av första raden i tabell 4. Därunder visar det sig att kvinnors andel är 37 procent och mäns 39 procent vilket tyder på att kön saknar betydelse i sammanhanget.

⁵ Det finns även andra metodfördelar med att använda uppgifter om individers utsatt-het i förhållande till själva händelserna: uppgifterna om individer brukar anses vara mer tillförlitliga även om detta framför allt blir viktigt vid skattningar av nivåer eller utveckling över tid (SCB 1991:66).

Tabell 4. Andelen anmälda misshandelsbrott fördelat efter offrets bakgrund och resurser.

Offrets bakgrund och resurser	Antal ut-satta ¹	Individer som anmält brott i %
Samtliga	611	38
Kvinna	387	37
Man	224	39
16 – 24 år	353	34
25 – 44 år	201	41
45 – 64 år	54	45
65 – 79 år	3	0
Sv-född, en eller båda föräldrar sv-födda	512	35
Sv-född och båda föräldrar utrikes födda	36	39
Utrikes födda	63	59*
Sammanboende u. barn	99	36
Sammanboende m. barn	65	39
Ensamstående u. barn	420	36
Ensamstående m. barn	27	59*
Bor i Sthlm/Gbg/Malmö	197	40
Bor i större stad	227	40
Mindre stad/landsbygden	187	33
Förgymnasial utbildning	263	40
Gymnasial utbildning	228	40
Eftergymnasial utbildning	91	32
Bor i hyresrätt	303	44
Äger bostaden	304	33
Har kontantmarginal	133	40
Har inte kontantmarginal	57	49
Åtalad någon gång senaste 3 åren	69	43
Ej åtalad någon gång senaste 3 åren	540	38

* = signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,05$).

(*) = signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,10$).

¹ Ovkänt uppgifter om antal personer.

Även om en viss tendens kan skönjas för ålder som indikerar att yngre anmäler mer sällan, är skillnaderna inte signifikanta och därför ej tillförlitliga. I tabell 4 framgår i stället att de som är födda utomlands och de som är ensamstående med barn har högre andelar anmälda misshandelsbrott. Urbaniseringsgraden – som i tidigare forskning endast teoretiskt har visats vara av betydelse för anmälning av brott – får inte heller i denna undersökning något enkelt samband med andelen anmälda misshandelsbrott. Detsamma gäller måtten på olika resurser: varken utbildning, boendeform eller ekonomisk marginal⁶ visade sig vara relaterade till anmälningens vilja. Slutligen fanns inte heller någon signifikant annorlunda anmälningens benägenhet för dem som uppgivit att de någon gång varit åtalade för brott under de senaste tre åren.

Att offrets individfaktorer i de flesta fall var utan nämnvärd betydelse för brottsanmälan ligger i linje med tidigare forskning om anmälningens benägenhet. Det bör dock påpekas att även faktorer som inte visar så stora skillnader här kan visa sig ha signifikant betydelse för anmälningssannolikheten när andra faktorer tas i beaktande (i regressionsanalysen nedan).

Förtroende för polis och rättsväsende ej relaterat till anmälning

En viktig fråga är om förtroendet för rättsväsendet och polisen är relaterat till anmälningens vilja. I tabell 5 framgår att de brottsoffer som har ett lågt förtroende för rättsväsendet *inte* har en signifikant lägre andel anmälda misshandelsbrott än andra misshandelsoffer.

⁶ Med kontantmarginal avses att personen svarat ja på frågan om han eller hon har möjlighet att skaffa fram 15 000 kronor på en vecka.

Tabell 5. Andelen anmälda misshandelsbrott fördelat efter förtroende för polis och rättsväsende.

Offrets förtroende för rättsväsendet	Antal utsatta ¹	Individer som anmält brott i %
Samtliga	611	38
Har lågt förtroende för rättsväsendet	195	42
Har mellan/högt förtroende för rättsväsendet	395	35
Har lågt förtroende för polisen	200	38
Har mellan/högt förtroende för polisen	403	37

*= signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,05$).

(*) = signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,10$).

¹ oviktade uppgifter om antal personer.

Detsamma gäller förtroendet för polisen. Andelen anmälda brott är i det närmaste exakt lika hög för de brottsoffer som har ett lågt förtroende för polisen jämfört med dem som är neutrala eller har ett högt förtroende. Även detta resultat ligger i linje med resultat från tidigare forskning om anmälningsbenägenhetens bestämningsfaktorer.

Yngre och bekanta gärningspersoner anmäls mer sällan

Datamaterialet från NTU-undersökningen ger också möjlighet att studera betydelsen av gärningspersonens egenskaper och offrets relation till denne. Resultaten visar att oavsett om gärningspersonen är man eller kvinna så ligger andelen anmälda misshandelsbrott på omkring 40 procent (tabell 6). Mer betydelsefull verkar i stället förövarens ålder vara. Endast 24 procent av individerna som var utsatta för misshandel där gärningspersonen var upp till 17 år gammal uppger att de anmälde händelsen vilket ska jämföras med 38 procent för samtliga åldrar. Även om de andra skillnaderna inte är signifikanta finns en tendens till att anmälningsbenägenheten ökar successivt ju äldre gärningspersonen är.

Ett annat intressant resultat rör gärningspersonens relation till offret. Det förväntade resultatet är att ju närmare relation desto lägre andel anmälda brott. Men enligt resultaten anmäls brott där gärningspersonen är en till offret närstående i lika hög grad som misshandelsbrott totalt. När gärningspersonen är en bekant anmäls brotten mer sällan och när denne är helt okänd är anmälningsbenägenheten signifikant högre än genomsnittet.

En bidragande förklaring kan vara att de offer som utsatts för misshandelsbrott där förövaren är en närstående person utgör ett selektivt urval av det verkliga antalet sådana personer. Sannolikt finns ett visst samband mellan att tala om denna känsliga fråga med intervjuaren och att anmäla till polisen. Av samtliga brottsoffer med närstående

gärningspersoner kanske de som anmält till polisen också rapporterar i hög grad i NTU vilket leder till en skenbart hög anmälningsbenägenhet. Detta skulle kunna vara en förklaring till att andelen offer som anmält misshandelsbrott (som begåtts av en närstående) ändå är ganska hög i denna undersökning. Att kategorin ”bekant” får en förhållandevis låg anmälningsfrekvens kan betyda att NTU-undersökningen här fångar in en mer representativ grupp av offer för brott med sådana gärningspersoner. Det vill säga att skillnaden mellan anmälning där gärningspersonen är bekant och helt okänd, 27 respektive 45 procent, speglar en verklig skillnad i anmälningsbenägenhet. Skillnaden mellan närstående och bekanta visar enligt resonemanget ovan däremot inte en verklig skillnad. Det bör dock noteras att inga helt säkra slutsatser kan dras om detta.

Tabell 6. Gärningspersonen och offrets relation till denne.

Gärningsperson (GP) och offrets relation till denne	Antal utsatta ¹	Individer som anmält brott i %
Samtliga	611	38
GP Kvinna	69	42
GP Man	539	38
GP -17 år gammal	113	25*
GP 18–24 år gammal	208	34
GP 25–34 år gammal	142	40
GP 35 år och äldre	86	44
GP Närstående	72	38
GP Bekant	198	27*
GP Helt okänd	338	45(*)

*= signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,05$).

(*) = signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,10$).

¹ Öviktade uppgifter om antal personer.

Allvarligt våld anmäls oftare medan upprepad utsatthet ger lägre anmälningsbenägenhet

I NTU finns detaljerad information om våldets typ och karaktär. Det går att urskilja om våldet skett i bostadsområdet eller på andra platser, om det skett inomhus eller utomhus, i en bostad, på allmän plats och om det är yrkesrelaterat. Vidare finns uppgifter om huruvida det är av hatbrottskaraktär, om alkohol/droger, vapen samt flera gärningspersoner varit inblandade. Ingen av de frågor som gällde var brottet skett visade sig ge signifikant avvikande andelar (tabell 7).

Individer som utsätts för brott med rasistiskt och homofobiskt mo-

tiv anmäler enligt resultaten oftare än andra men eftersom dessa var ganska få till antalet är skillnaden inte signifikant säkerställd. Anmälningensbenägenheten visade sig inte heller vara skild från genomsnittet om gärningspersonen är alkohol- eller drogpåverkad samt om offret är alkoholpåverkat. Även om skillnaden inte var signifikant kan man notera att förekomsten av vapen indikerade en förhöjd anmälningensbenägenhet. Individer som utsatts för misshandelsbrott med fler än en gärningsperson visade också en något högre anmälningensandel men inte heller denna var signifikant säkerställd.

I fyra fall var andelen individer som anmält signifikant skild från genomsnittet. Tre av dessa var mått på brottets allvarlighetsgrad.⁷ Om misshandeln lett till sådana skador att offret besökte läkare, sjuksköterska eller tandläkare anmälde en klart högre andel. Vid sjukskrivning eller oförmåga att utföra sina vanliga sysslor anmälde också signifikant fler offer misshandeln. Av tabellen framgår slutligen att de som utsatts för mer än ett brott har lägre anmälningensprocent jämfört med dem som endast utsatts för ett brott.⁸

⁷ Det går naturligtvis att diskutera vad som menas med allvarlighetsgrad. I föreliggande arbete används en utgångspunkt i "objektiva" mått som vårdbesök och synliga märken men det går också att hävda att vissa sammanhang/omständigheter kring vissa brott gör dem mer eller mindre allvarliga i olika personers ögon. En mer subjektiv definition skulle kräva att respondenterna själva fick uppge hur allvarligt de ser på händelserna och sådana frågor saknas i NTU.

⁸ De brott som informationen gäller är de tre senaste som respondenten utsatts för.

Tabell 7. Typ av våld: situation, allvarlighetsgrad och upprepad utsatthet.

Situation, allvarlighetsgrad och upprepad utsatthet	Antal utsatta ¹	Individer som anmäلت brott i %
Samtliga	611	38
I bostadsområdet	145	39
Andra platser	466	37
Inomhus	278	34
Utomhus	331	42
I en bostad	79	41
Yrkesrelaterat	103	41
På en allmän plats	374	41
Annan plats	54	37
Rasistiskt motiv	63	49
Ej rasistiskt motiv	537	36
Homofobiskt motiv	10	46
Ej homofobiskt motiv	598	38
GP påverkad av alkohol/drog	362	38
GP ej påverkad	195	36
Offret alkoholpåverkat	286	35
Offret ej alkoholpåverkat	324	40
Vapen/tillhygge	105	46
Ej vapen/tillhygge	502	36
Flera GP	200	43
En GP	405	36
Vårdbesök	135	72*
Ej vårdbesök	475	29*
Synliga märken	438	39
Ej synliga märken	171	37
Sjukskrivning	76	66*
Ej sjukskrivning	533	34
Utsatt 1 gång	412	43
Utsatt mer än 1 gång	187	29*

*= signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,05$).

(*) = signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,10$).

¹ Oviknade uppgifter om antal personer.

GP= Gärningsperson

Resultaten i detta avsnitt gav en översiktlig bild av de olika aspekternas betydelse för anmälningsbenägenheten. En brist är dock att det inte går att veta om eller i hur stor omfattning skillnader för en aspekt förklaras av skillnader i någon annan. I nästa avsnitt studeras detta. En huvudfråga är: Vilken betydelsen har en viss faktor/variabel för sannolikheten att ett brott ska anmälas om andra variabler tas i beaktande? Med hjälp av logistisk regressionsanalys prövas de olika faktorernas betydelse var för sig medan effekten av de andra elimineras.

Sannolikheten att misshandelsbrott anmäls – allvarlighetsgrad och andra faktorer

I princip samtliga studier som prövat förhållandet mellan allvarlighetsgrad och anmälningsbenägenhet har också funnit ett samband så till vida att mer allvarliga brott anmäls oftare (se avsnittet om tidigare forskning). Olika studier har haft olika uppsättning förhållanden som prövas parallellt med allvarlighetsgrad. I NTU-undersökningen finns också faktorer som inte prövats i andra studier. Den analysstrategi som valts mot bakgrund av detta innebär att olika typer av faktorer prövas var för sig i olika steg tillsammans med allvarlighetsgrad. Dessa ses som alternativa eller kompletterande förklaringar till sannolikheten att ett misshandelsbrott anmäls. Huvudsyftet är att se hur allvarlighetsgraden står i förhållande till andra förklaringar. Hur de andra faktorerna faller ut är givetvis också i fokus. Vissa har prövats i de tidigare studier som refererats ovan, och andra är i denna mening oprövade. I en slutmodell sammanställs så de variabler som visat sig ha en signifikant inverkan på sannolikheten att ett brott anmäls.

Här redovisas inte resultaten från de logistiska regressionsanalyserna som oddskvoter utan endast omräknade i så kallade ”relativa risker” (Holcomb m.fl., 2001, Zhang och Yu, 1998). Detta mått är lättare att tolka eftersom det i princip kan likställas med sannolikhet. Den relativa risken visar helt enkelt hur stor *sannolikheten* är att misshandelsbrottet anmäls givet den aktuella gruppen (till exempel att vara man) i förhållande till jämförelsegruppen (till exempel att vara kvinna) när de andra faktorerna som prövas hålls konstanta, det vill säga inte tillåts påverka resultatet. Måttet är utvecklat inom epidemiologisk forskning vilket är orsaken till att det kallas för en ”risk”. En mer lämplig term här är – när det gäller något mer positivt – ”relativ sannolikhet” (RS). Som signifikant räknas i första hand p-värden under 0,05 vilket innebär en 95-procentig säkerhet men även resultat som är något mindre säkra, med minst 90-procentig säkerhet, diskuteras.

Vårdbesök mest avgörande indikator på allvarlighetsgrad

Av fem olika indikatorer på allvarlighetsgrad var det en som utmärkte sig genom att visa en tydligt förhöjd *relativ sannolikhet* att polisanmälan gjorts. I det förra avsnittet visade det sig att de som uppger att de besökt läkare, sjuksköterska eller tandläkare till följd av misshandeln har den högsta andelen anmälningar (72 %) av samtliga studerade grupper (se tabell 7). I Modell 1 (tabell 8) framkommer också att denna variabel, här kallad "vårdbesök", får ett värde på 2,09. Detta innebär att våld som kräver vårdbesök har en dubbelt så hög *relativ sannolikhet* som annat våld att anmälas till polisen. De modeller som provas här efter syftar till att jämföra allvarlighetsgrad med andra faktorer: frågan är om värdet 2,09 vilket står för betydelsen av allvarlighetsgrad, påverkas av de andra faktorerna och i vilken mån de senare också har en egen inverkan på anmälningsbenägenheten.

Ungdomar anmäler i mindre utsträckning än vuxna oavsett våldets grovhet

I ett nästa steg läggs nu offerkaraktäristika in för att se om sådana uppgifter har betydelse i sammanhanget. Förklaras sambandet mellan hur allvarligt brottet är och benägenheten att anmäla till någon del av offrets karaktäristika eller socioekonomiska situation?

I tabell 8 framkommer att måttet på allvarlighetsgrad förändrats något i Modell 2. Den "relativa sannolikheten" (RS) är ungefär 12 procent lägre än i förra modellen (1,83 mot 2,09). Detta är inte en särskilt stor skillnad så huvudintrycket är att sambandet inte har påverkats av offerkaraktäristika. Framför allt tre individfaktorer som rör offret visade sig dock vara av betydelse. Ungdomar i åldern 16 till 24 år har tydligt lägre anmälningsbenägenhet än personer mellan 45 och 64 år⁹. Sannolikheten för en anmälan är bara 30 procent av den som gäller för de äldre (0,31). Att bo i en större stad jämfört med att bo i en mindre stad eller på landsbygden samt att endast ha förgymnasial utbildning i förhållande till eftergymnasial, är i stället enligt resultaten relaterat till en högre anmälningsbenägenhet även om dessa indikatorer inte riktigt är signifikanta.

⁹ Här fanns ingen respondent i åldern 65 år och äldre.

Tabell 8. Modell 1–3. Allvarlighetsgrad, offrets bakgrund, förtroende för rättsväsendet och brottsbelastning.

Ref.grupp	Variabel	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
		Relativ Risk/sannolikhet	p-värde	Relativ Risk/sannolikhet	p-värde	Relativ Risk/sannolikhet	p-värde
Nej	Vårdbesök	2,09	0,000	1,83	0,006	2,13	0,000
Man	Kvinna			1,27	0,289		
45–64	16–24 år			0,31	0,021		
45–64	25–44 år			0,60	0,227		
1 föräld. utr. f.	Föräldrar utr. födda			1,45	0,439		
1 föräld. utr. f.	Utrikes födda			1,04	0,919		
Sambo ut. barn	Ensamst. utan barn			0,84	0,713		
Sambo ut. barn	Sambo med barn			1,06	0,870		
Sambo ut. barn	Ensamst. med barn			1,10	0,870		
Mindre stad/ landsb.	Sth/Gbg/ Malmö			1,11	0,709		
Mindre stad/ landsb.	Större stad			1,53	0,091		
Eftergymn.	Förgymnasial			1,61	0,143		
Eftergymn.	Gymnasial			1,07	0,846		
Har kont. marg	Ej kontant-marg.			1,11	0,669		
Ägande	Hyresrätt			1,25	0,334		
Högt/mellan	Lågt förtro: rättsv.					1,12	0,507
Högt/mellan	Lågt förtro: polis					0,96	0,798
Nej	Åtalad sen. 3 åren					0,77	0,264

Anmälningbenägenheten påverkas inte av förtroendet för rättsväsendet

En intressant aspekt gäller offrets inställning till rättsväsendet. Hitills har det framkommit att allvarlighetsgrad är av stor betydelse och förtroende för rättsväsendet av liten. Men kan det vara frågan om ett skensamband? Kan det vara så att allvarligare misshandelsbrott inte anmäls mer än andra brott om man tar hänsyn till offrets inställning till rättsväsendet? Nej, stöd för detta saknas i Modell 3: oavsett våldets grovhet framstår offrets förtroende för polis och rättsväsende som mindre viktigt för beslutet att polisanmäla.

Indikatorn på offrets brottsbelastning gav inte heller något signifikant säkerställt resultat. Det kan tilläggas att detta mått är ganska grovt och osäkert eftersom det rör sig om självrapporterad egen "brottslighet" (att vara åtalad) under en ganska lång tidsperiod (de senaste tre åren).¹⁰ När det gäller förtroendet för rättsväsendet är läget något annorlunda eftersom frågorna inte har samma uppenbara brister. Här vet vi också att man även i andra studier kommit fram till att denna faktor inte har något samband med anmälningbenägenhet.

Ju äldre gärningsperson desto fler anmälda misshandelsbrott

I NTU finns även en del uppgifter om gärningspersonen. Nedan undersöks om och i så fall hur sådana uppgifter påverkar sannolikheten att misshandelsbrott anmäls. Har gärningspersonens kön och/eller ålder betydelse för relationen mellan allvarlighetsgrad och anmälningbenägenhet? Resultaten visar att den förhöjda relativa sannolikheten vid grövre brott blir något lägre i Modell 4 jämfört med Modell 1 ($RS= 2,02$) men skillnaden är inte särskilt stor (tabell 9). Dessa variabler verkar således inte påverka sambandet mellan allvarlighetsgrad och anmälning.

Gärningspersonens kön visar sig inte vara relaterat till sannolikheten att ett misshandelsbrott anmäls till polisen. Av tabell 9 framgår i stället att det när gärningspersonen är under 18 år gammal (jämfört med över 34 år) finns en signifikant skillnad. Modellen som helhet tyder på att det finns en tydligt lägre anmälningbenägenhet vid fall där gärningspersonen är under 17 år jämfört med över 35 år och att detta inte förklaras av att det är frågan om mindre allvarliga brott när gärningspersonen är ung. Det finns således två variabler i modellen som oavsett varandra har en egen betydelse för sannolikheten att ett misshandelsbrott anmäls.

¹⁰ Ovilja att berätta och svårigheter att minnas är två problem förknippade med dessa uppgifter.

Tabell 9. Modell 4 och Modell 5. Allvarlighetsgrad samt gärningspersonens kön, ålder och relation till offret.

Ref.grupp	Variabel	Modell 4		Modell 5	
		Relativ Risk/ sannolikhet	p- värde	Relativ Risk/ sannolikhet	p- värde
Nej	Vårdbesök	2,02	0,000	2,14	0,000
Kvinna	GPs kön: Man	0,95	0,815		
Över 34 år	GP upp till 17 år	0,53	0,022		
Över 34 år	GP 18–24 år	0,71	0,130		
Över 34 år	GPs 25–34 år	0,91	0,665		
Helt okänd	Närstående			0,77	0,206
Helt okänd	Bekant			0,50	0,000

En enstaka fråga har använts för att mäta betydelsen av offrets relation till gärningspersonen. Denna fråga, som ingår i Modell 5 (tabell 9), gäller om gärningspersonen (vid tillfället) var närstående, bekant eller helt okänd för offret.¹¹

När förövaren är bekant finns en påtagligt lägre sannolikhet att ett misshandelsbrott anmäls än när denne är helt okänd. Sannolikheten är hälften så stor (RS=0,50). Så långt är resultatet förväntat. I kolumnen ”signifikans” för Modell 5 framkommer vidare att den relativa sannolikheten för att gärningspersonen var närstående inte är signifikant. Om vi trots detta ser till värdet visar det sig att sannolikheten för anmälan inte är lägre vid närstående gärningsperson än vid bekant utan tvärt om. Förväntat här kunde ju vara att graden av närhet i relationen var linjärt relaterad till anmälningsbenägenhet. Det vill säga ju närmare offer och gärningspersoner står varandra desto lägre sannolikhet att brottet anmäls. Istället framträder samma ”kurvlinjära” samband som redovisningen av procentandelarna visade; bekant gärningsperson anmäls mer sällan än både närstående och obekant. Tidigare nämndes också att även om det inte kan uteslutas att detta till viss del speglar verkligheten så är det förmodligen metodologiska aspekter som förklarar en del av dessa skillnader.

Om igen visar det sig också att relationen mellan brottets allvarlighetsgrad och anmälningsbenägenhet inte förändras nämnvärt. Det är således inte så att anledningen till att allvarligare brott anmäls oftare är att det är närstående eller bekanta som begår allvarliga brott och att det bara är relationstypen som har betydelse. Modellen tyder på att både allvarlighetsgrad och relation till gärningsperson påverkar graden av anmälningsbenägenhet.

¹¹ I NTU finns fler frågor men de är följdfrågor till denna och omfattar så få svar att det behövs ytterligare datainsamlingar innan de kan tolkas på ett meningsfullt sätt.

Yrkesrelaterat våld anmäls oftare

I tidigare forskning har det visat sig att faktorer som rör brottsituationen har större betydelse för anmälningsbenägenheten jämfört med offers individkaraktäristika. Jämför vi Modell 2 (tabell 8) med Modell 6 (tabell 10) får detta även stöd i denna analys: den senare modellen har klart fler signifikanta variabler.

Tabell 10. Modell 6 och Modell 7. Allvarlighetsgrad, brottsituation och upprepad viktigmisering.

Ref.grupp	Variabel	Modell 6		Modell 7	
		Relativ Risk/sannolikhet	p-värde	Relativ Risk/sannolikhet	p-värde
Nej	Vårdbesök	2,16	0,000	2,11	0,000
Fyra andra alt.	I bostadsområdet	0,93	0,690		
Utomhus	Inomhus	0,71	0,055		
Arb./allm. pl. etc	I en bostad	1,37	0,148		
Nej	Rasistiskt motiv	1,60	0,015		
Nej	Homofob. motiv	1,15	0,676		
Nej	Yrkesrelaterat	1,54	0,017		
Nej	GP alk./drogpåv.	1,35	0,047		
Nej	Offret alk. påv.	0,84	0,330		
Nej	Upprepat utsatt			0,77	0,091

Bortsett från ”vårdbesök” blev tre andra variabler signifikanta i modell 6. När brottet har ett rasistiskt motiv ökar sannolikheten för att det anmäls till polisen med 60 procent enligt modellen och när det varit yrkesrelaterat är sannolikheten drygt 50 procent högre. Därutöver visar det sig att sannolikheten för anmälan är 35 procent högre när gärningspersonen är alkohol- eller drogpåverkad (enligt offrets uppfattning). Variabeln som mäter en eventuell skillnad när brottet skett inomhus i förhållande till utomhus är på gränsen till att vara signifikant. Den visar att sannolikheten för anmälan vid misshandelsbrott som skett inomhus är 30 procent lägre än utomhus. Sannolikheten för allvarlighetsgrad är i princip oförändrad i förhållande till modell 1 vilket innebär att de nya variablerna inte påverkade allvarlighetsgradens betydelse i sammanhanget.

En rimlig utgångspunkt är att anmälningsbenägenheten påverkas av i vilken mån offret varit utsatt för ett eller flera brott. Variabeln som mäter detta i modell 7 visar också att den relativa sannolikheten för anmälan är dryga 20 procent lägre för dem som utsatts för fler än

ett brott. Detta visade sig ju även på så vis att andelen individer som anmält ett misshandelsbrott var större (38 %) än andelen misshandelsbrott totalt som anmäls (34 %). Resultatet i modellen är dock inte signifikant säkerställt annat än om den högre och mer tillåtande signifikansgränsen används. Slutligen kan det konstateras att allvarlighetsgradens betydelse för sannolikheten att ett misshandelsbrott anmäls är oförändrad i denna modell.¹²

Fem faktorer är särskilt viktiga för anmälningsbenägenheten

Det finns ett värde i att försöka hålla nere antalet variabler som inkluderas i en analys. Ett problem som ofta uppstår när man vill ta med så många intressanta och relevanta faktorer som möjligt är att de kan ha starka samband med varandra. På "regressionsspråk" kallas detta problem för multikorrrelationsproblemet. En annan grundläggande förutsättning för att en regressionsanalys ska vara giltig är att rätt variabler ingår. Rent teoretisk ska alla faktorer som har betydelse för anmälningsbenägenheten ingå i modellen om den ska vara helt perfekt. Här brukar det talas om specifikationsproblemet. Om variabler som inte är relaterade till anmälningsbenägenheten ingår eller om variabler som är det saknas kan de resultatet som räknas fram vara mer eller mindre missvisande.¹³

Med detta i åtanke har den slutgiltiga analysen tagits fram genom att endast ta med de variabler som visat sig signifikanta i de tidigare stegen. Av de ursprungligen 33 variabler som prövats var 10 signifikanta. Efter att även ha tagit bort de variabler som inte blev signifikanta när de sattes samman i den nya modellen framkommer en slutgiltig modell som redovisas i tabell 11.

Tabell 11. Modell 8. Samtliga signifikanta variabler.

Ref.grupp	Variabel	Modell 8	
		Relativ Risk/ sannolikhet	p-värde
Nej	Vårdbesök	2,04	0,000
Över 34 år	GP upp till 17 år	0,70	0,091
Helt okänd	Bekant	0,51	0,001
Nej	Rasistiskt motiv	1,46	0,070
Nej	Yrkesrelaterat	1,50	0,012

¹² Estimatet är signifikant på 10 %-nivån ($p < 0,10$).

¹³ Det finns fler klassiska metodproblem med regressionsanalyser men det ska noteras att just en logistisk sådan är behäftad med något färre problem av detta slag. Dock finns fortfarande kraven på att försöka undvika multikorrrelation och specifikationsfel även för logistisk regression.

Det är nu inte så många indikatorer kvar i modell 8 jämfört med hur många som har prövats sammanlagt. Fördelen är dock att modellen ger den mest säkra informationen om vilka faktorer som har självständig betydelse för anmälning av misshandel.

Allvarlighetsgrad är fortfarande avgörande men relation till gärningspersonen har i princip lika stor betydelse. Sannolikheten för anmälan är dubbelt så stor om det rör sig om grövre misshandel, allt annat lika. Det visar sig att när gärningspersonen är en till offret bekant person är anmälningssannolikheten 50 procent lägre än när denne är en helt okänd person oavsett hur grovt våldet varit. När gärningspersonen är under 18 år är sannolikheten för en polisanmälan vid misshandel 30 procent lägre än när gärningspersonen är 35 år eller äldre. Om motivet till brottet uppfattas som rasistiskt stiger så sannolikheten i stället med nära 50 procent och om händelsen är yrkesrelaterad stiger den likaledes med 50 procent.

Sammanfattning

Inledningsvis redogjordes för andelen individer som anmält utsatthet för misshandel till polisen i förhållande till en mängd faktorer med anknytning till offret, gärningspersonen och brottsituationen. En sjundedel av de förhållanden som presenteras i avsnittet om procentuella skillnader visade sig signifikant högre eller lägre jämfört med samtliga.

Två var offerkaraktäristika: de som var ensamstående med barn och de som var utrikes födda anmälde i större utsträckning misshandelsbrott jämfört med genomsnittet.

Tre aspekter gällde gärningspersonen och relationen till denne. En mindre andel individer anmälde brottet när gärningspersonen var under 18 år och detsamma gäller när denne var en till offret bekant person. Om gärningspersonen var helt okänd för offret anmäldes brottet oftare än genomsnittet.

Fyra resultat som var relaterade till brottets allvarlighetsgrad visade sig vara viktiga för anmälningsbenägenheten. Om misshandeln lett till sådana skador att offret besökt läkare, sjuksköterska eller tandläkare är anmälningsprocenten klart högre (högst av samtliga grupper) och om detta inte är fallet anmäls en mindre andel. De som sjukskriver sig som följd av brottet anmälde även de i högre utsträckning än andra. Slutligen visade sig de som varit utsatta för brott mer än en gång anmäla i signifikant lägre utsträckning än genomsnittet.

Resterande förhållanden framstår som mindre viktiga för att förstå skillnader i anmälningsbenägenhet. Bland dessa kan nämnas utbildning, ekonomiska resurser och bostadssituation. Men också offrens förtroende för rättsväsendet.

I syfte att kunna kontrollera för flera olika faktorerers inverkan samtidigt genomfördes också ett antal logistiska regressionsanalyser.

I den första regressionsmodellen konstaterades det att ett mått på allvarlighetsgraden av misshandel – att offret besökt läkare, sjuksköterska eller tandläkare till följd av brottet – var signifikant relaterat till sannolikheten för en anmälan. Det var omkring dubbelt så stor sannolikhet för anmälan om brottet haft dessa följder. I de därpå följande modellerna prövades olika konkurrerande förklaringar/faktorer tillsammans med detta mått. Huvudfrågan var om allvarlighetsgradens inverkan på sannolikheten skulle bestå. Resultaten visade entydigt att allvarlighetsgraden har stor betydelse för sannolikheten att ett misshandelsbrott anmäls oavsett många andra variabler. Vissa konkurrerande faktorer hade en egen inverkan på sannolikheten att brottet anmäls. Sannolikheten minskar när offer och gärningsperson är yngre, när gärningspersonen är bekant (i förhållande till helt okänd). Högre sannolikhet fanns när brottet hade ett rasistiskt motiv, var yrkesrelaterat samt när gärningspersonen var alkohol- eller drogpåverkad. Dessa resultat framkom när de konkurrerande faktorerna prövades var för sig i förhållande till allvarlighetsgrad. I en sammanlagd slutmodell visade sig fyra av dessa variabler kvarstå: om gärningspersonen var under 18 år och bekant till offret minskade sannolikheten och om där fanns ett rasistiskt motiv samt om brottet var yrkesrelaterat ökade sannolikheten.

Vissa resultat i avsnittet om anmälningsprocent kvarstod inte i det efterföljande avsnittet där flera faktorer betydelse prövades samtidigt. Ensamstående med barn och utrikes födda anmälde oftare än genomsnittet men när detta kontrollerades mot våldets allvarlighetsgrad försvann skillnaderna. Detta tyder på att den ursprungliga skillnaden förklaras av att ensamstående med barn och utrikes födda är utsatta för grövre brott än genomsnittet.

Varför anmäls inte brott?

Ett brottsoffer kan avstå från att anmäla brottet till polisen av väldigt olikartade anledningar: avgörande är vilken brottstyp det handlar om och vilka omständigheter som gäller. Skälen kan röra sig om så vitt skilda saker som att vara rädd för hämnd, att sakna förtroende för polisen eller att självriskan som är förenad med att få ut ersättning från försäkringsbolaget avseende något som är stulet anses för hög.

I detta avsnitt ändras således fokus från att gälla varför brott anmäls till varför brott *inte* anmäls. Hälften av egendomsbrotten och tre fjärdedelar av våldsbrotten som ingår i denna undersökning anmäls inte till polisen. Underlaget är således ganska stort. Utgångspunkten för analyserna nedan är de *skäl* respondenterna *själva* uppger för att inte ha anmält ett brott till polisen.¹⁴

I de tidigare analyserna har olika faktorer ”objektiva” förhållande till anmälning av brott studerats. Frågor som belysts har gällt hur det faktiskt ser ut – anmäler vissa grupper av brottsoffer fler brott än andra och är det vissa typer av brott som anmäls mer än andra? Men i NTU finns också mer ”subjektiva” uppgifter om att (inte) anmäla brott till polisen. Fördelen med sådana uppgifter är att man inte behöver använda avancerade statistiska metoder för att fastställa vilka aspekter som hänger samman med anmälningsbenägenhet – brottsoffren får i stället själva uppge hur detta ser ut.

En tredjedel anser det meningslöst att anmäla

I NTU-undersökningen har de brottsoffer som inte anmält ett brott fått frågan: *Vilket skulle du säga var det främsta skälet till att du/ni inte anmälde det här till polisen?* När det gäller egendomsbrotten finns sju fasta svarsalternativ och hur svaren fördelar sig mellan dem redovisas i figur 5.

Det vanligaste skälet som uppges är att det är meningslöst att anmäla eftersom polisen ändå inte kan göra något. Drygt 30 procent uppger detta som skäl. Det är inte helt självklart hur detta svarsalternativ ska tolkas. Menar majoriteten av dem som uppgett detta skäl att det är meningslöst eftersom brotten är så vanliga eller kanske så bagatellartade, så svåra att klara upp eller handlar det om att de anser att polisen är allt för underbemannad eller helt enkelt oskicklig i sitt arbete? Det går tyvärr inte att studera alla dessa frågor här men i

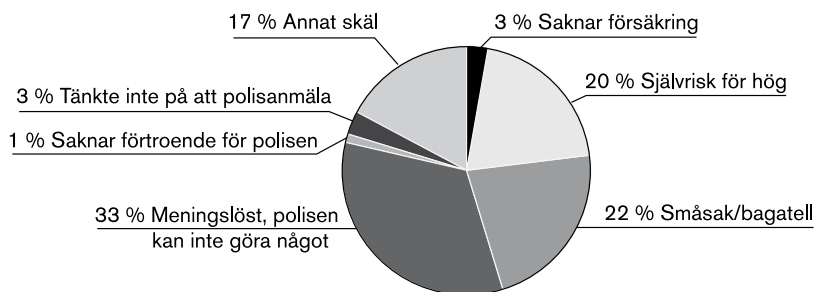
¹⁴ Som nämnts i metodavsnittet bygger analyserna här uteslutande på data från NTU 2007. För egendomsbrotten är detta inget större problem eftersom de är ganska många till antalet men för brott mot person innebär detta att en hel del andelar inte kan skattas på grund av ett för litet underlag. Det ska också noteras att nu gäller analysen *brottshändelser* i NTU och inte individer som i avsnittet ovan.

slutet av avsnittet görs en analys av svaren i förhållande till förtroendet för polisen.

Två andra huvudorsaker till att inte anmäla egendomsbrott är att brottet anses mindre allvarligt och att det är förenat med en hög självrisk. Resultaten tyder dock på att de flesta egendomsbrott med ett försäkrat brottsobjekt anmäls till polisen.

Anmälning beteendet för egendomsbrott verkar enligt svaren således högst rationellt. Mer allvarliga brott anmäls. Försäkrade brottsobjekt anmäls och när självrisken är för hög anmäls inte brotten. Det ska dock noteras att svarsalternativet "annat skäl" också omfattar närmare en femtedel av svaren och här vet vi inte vilken typ av situationer det gäller.

Intressant och i linje med tidigare analyser i rapporten visar sig förtroendet för polisen/rättsväsendet inte vara ett vanligt skäl till att avstå från polisanmälan (1 %).

Figur 5. Skäl att inte anmäla brott. Procentuella svarsandelar för de sju alternativ som ingår i frågan om egendomsbrott.

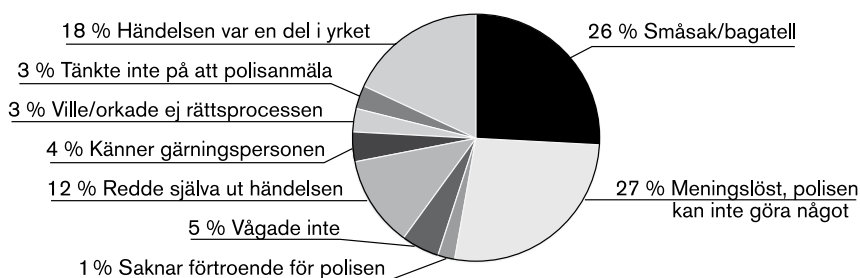
När det gäller bostadsinbrott (separata brottskategorier finns i bilaga 3) uppges endast ett skäl: att det är meningslöst eftersom polisen ändå inget kan göra. Här är det viktigt att komma ihåg att andelen anmälda brott är sjuttiofyra procent. För bilstöld finns inte tillräckligt många svar överhuvudtaget; i ett tidigare kapitel redovisades att andelen anmälda bilbrott är så stor som 99 procent. Jämförs stöld ur och från fordon med cykelstöld visar det sig att färre anser att cykelstölden varit bagatellartad och därför inte värd att anmäla, vilket kanske är lite överraskande.

Det finns nio fasta svarsalternativ som representerar olika skäl till att inte anmäla *brott mot person* (figur 6).¹⁵ Även för dessa brott är de dominerande skälen att det är meningslöst eftersom polisen ändå

¹⁵ Undantaget "annat skäl".

inte kan göra något och att brottet anses vara en småsak/bagatell. Dessa skäl anförs sammantaget i 50 procent av fallen. En relativt stor del av brotten har inte anmälts eftersom ”händelsen var en del i arbetet”. Om detta jämförs med tidigare resultat uppstår en fråga:

Varför är andelen som anger att brottet var en del i arbetet så stor när resultaten i kapitlet ovan visar att yrkesrelaterat våld anmäls *mer* än annat? En förklaring kan vara att *visst* yrkesrelaterat våld anmäls oftare än annat yrkesrelaterat våld.¹⁶ En sådan tolkning får också stöd i aktuell forskning på området som visar att anmälningsbenägenheten är lägre för våld som förekommer inom omsorgsyrken än inom andra yrkesgrupper (Estrada m.fl., 2007).

Figur 6. Skäl att inte anmäla brott. Procentuella svarsandelar för nio alternativ som ingår i frågan om brott mot person.

Vid drygt vart tionde oanmält brott mot person har händelsen retts ut av de inblandade själva. Här har någon typ av ”privat konfliktlösning” tillämpats som förmodligen brottsoffret har ansett tillräckligt för att avstå från att även polisanmäla händelsen.

En mycket liten andel uppgav även här alternativet att den uteblivna anmälan berodde på bristande förtroende för polisen eller rättsväsendet (1 %). Ganska få – fem procent – uppgav också att de avstått från att anmäla brott mot person för att de inte vågade ”...exempelvis av rädsla för repressalier”. De övriga skälen fick ännu lägre andelar.

Vad framkommer för de separata våldsbrottstyperna? Tyvärr visade sig datamaterialet inte tillräckligt omfattande för att ge ett tillförlitligt underlag när det gäller förtroende för polis och rättsväsende (bilaga 3). Vissa skillnader mellan brottstyperna kan dock studeras. Skälet att det är meningslöst uppges mer sällan för misshandelsbrot-

¹⁶ Därutöver finns skillnader mellan frågorna om yrkesrelaterat våld i de två avsnitten. I regressionsanalyserna används en fråga som lyder: ”Blev du utsatt för det här med anledning av ditt yrke?” Svaret alternativet för frågan om varför ett brott inte har anmälts lyder: ”Händelsen var en del i arbetet”

ten än för de andra våldsbrotten. Dominerande för denna brottstyp och större än för de andra våldsbrotten är skälen att händelsen var en småsak/bagatell samt att den var en del av yrket.

Innan beskrivningen går in på skillnader efter kön och ålder kan det vara intressant att göra en grov jämförelse av resultaten ovan med resultat från SCB:s ULF-undersökning år 2000/2001 (SCB 2004:104). Jämförelsen för egendomsbrotten ("stöld och skadegörelse i ULF") visar att resultaten är mycket likartade. Beträffande brott mot person finns flera skillnader i detta hänseende. Gemensamt för NTU och ULF är dock att samma tre svarsandelar är störst: skälen till att inte anmäla är oftast att "brottet är en bagatell", att det är "meningslöst..." och att det är en "del av yrket".

Olika skäl att inte anmäla i olika grupper?

Nedan undersöks om kvinnor har andra skäl till att avstå anmälan än män och om yngre personer skiljer sig i detta hänseende från äldre personer. Resultaten i tabell 12 och tabell 13 visar att vissa skillnader finns.

Det framkommer att män och kvinnor skiljer sig åt på fyra punkter när det gäller våldsbrott (tabell 12). Fler män uppger att det är meningslöst att anmäla, att de redde ut händelsen själva och att den ingick som en del i yrket, medan fler kvinnor uppger att de inte vågade anmäla ett våldsbrott. En förklaring till dessa resultat kan vara att svaren till viss del speglar att män och kvinnor ser olika på sig själva som offer (se till exempel Åkerström 2007). Detta påminner i sin tur om att de även på andra sätt kan vara färgade av medvetna eller omedvetna "rekonstruktioner" vilka mer eller mindre skiljer sig åt från det ursprungliga skälet till att avstå polisanmälan. Exempelvis kan det vara så att en omedveten "rationalisering" av beteendet sker: i efterhand beskrivs handlingen att inte anmäla som mer rationell och övertänkt och mindre emotionell eller slumpmässigt än den i själva verket var.

Åldersmässigt skiljer den yngsta gruppen (16–24 år) ut sig genom att ha en högre andel som uppger att brottet var en småsak/bagatell som anledning till att ha avstått från polisanmälan. Två åldersgrupper hade signifikant avvikande andel som uppgav "del av yrket" som skäl: ungdomar (16–24 år) i lägre utsträckning än genomsnittet och 45–64-åringar i högre utsträckning. Äldre personer har en tydligt större andel än genomsnittet som uppger skälet att det är meningslöst att anmäla. Personer mellan 65 och 79 år anger detta skäl i 44 procent av fallen vilket ska jämföras med genomsnittet på 27 procent.

Tabell 12. Skäl att inte anmäla brott mot person fördelade efter kön och ålder. Procent.

Brott mot person*	Brottet en småsak/ Bagatell	Meningslöst polisen kan inget göra	Saknar förtroende för polisen	Vågade inte	Redde själva ut	Känner gärningsperson	Ville ej rättsprocess	Tänkte inte på att polis-anm.	Del av yrket	Annat skäl
TOTALT	26	27	1	5	12	4	3	3	18	6
Kvinna	20*	29	1	8*	10	5	3	4	20	6
Man	32*	26	1	2*	15*	4	3	3	15(*)	6
16-24 år	34*	26	1	6	12	4	4	4	10*	5
25-44 år	21*	28	2	4	14	4	4	2	21	7
45-64 år	19*	24	0	4	9	8*	1	5	29*	7
65-79 år	26	44*	0	2	9	5	2	0	12	7

*= signifikant skild från andelen för samtliga (p<0,05).

(*) = signifikant skild från andelen för samtliga (p<0,10).

I tabell 13 finns svarsandelar för alternativen som gäller brott mot egendom. Även om andelarna är låga ska det noteras att kvinnor avviker signifikant i tre fall. Fler kvinnor uppger som skäl att de saknar försäkring, saknar förtroende för polisen samt helt enkelt inte tänkte på att anmäla.

När det gäller de fyra ålderskategorierna finns flera avvikelser för personer i åldern 45 till 64 år. Det är signifikant fler av dessa som uppger att de saknar försäkring, att självriskan är för hög och färre när det gäller skälet att det var en småsak/bagatell. Ungdomar och gamla har en lägre andel som avstått att polisanmäla på grund av att självriskan ansetts för hög.

Tabell 13. Skäl att inte anmäla egendomsbrott fördelade efter kön och ålder. Procent.

Brott mot egendom*	Saknar försäkring	Självriskan är för hög	Brottet en småsak/ bagatell	Meningslöst polisen kan inget göra	Saknar förtroende för polisen	Tänkte inte på att polis-anmäla	Annat skäl
TOTALT	3	20	22	33	1	3	17
Kvinna	5*	17	19	32	2(*)	6*	19
Man	2	22	24	33	1	1*	16
16-24 år	4	14*	25	34	0	4	18
25-44 år	2	21	24	30	2(*)	2	20
45-64 år	5(*)	28*	16*	32	0	5(*)	14
65-79 år	4	11*	17	47*	5*	6(*)	9*

*= signifikant skild från andelen för samtliga (p<0,05).

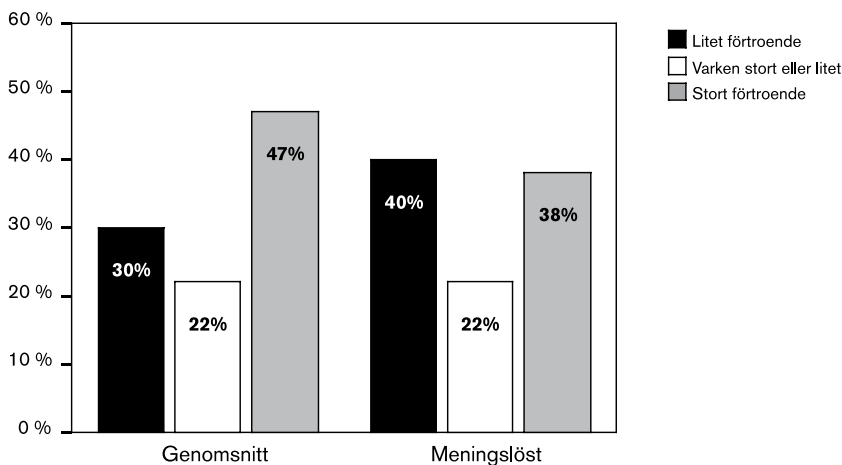
(*) = signifikant skild från andelen för samtliga (p<0,10).

Döljer skälet "meningslöst" en stor andel med lågt förtroende för polisen?

Många har svarat att de anser det meningslöst att anmäla eftersom polisen inget kan göra. Det finns en möjlighet att detta till viss del speglar en misstro mot polisens förmåga och/eller kapacitet att agera. Ett sätt att undersöka detta närmare är att se hur just dessa personer svarar på frågan om vilket förtroende de har för polisen jämfört med hur andra personer som avstått anmälan svarar.

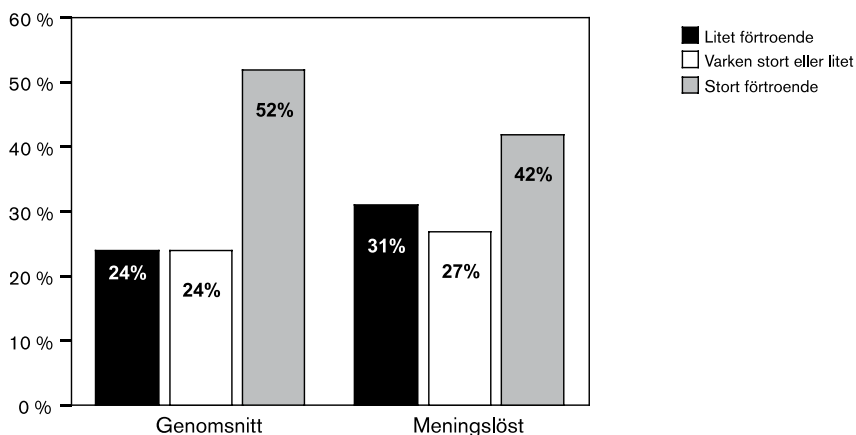
På samma sätt som tidigare studeras brott mot person och brott mot egendom separat. Den första figuren nedan gäller våldsbrott (figur 7) och den andra brott mot egendom (figur 8). Om till exempel en mycket stor andel¹⁷ av fallen med skälet meningslöst skulle härröra från personer med lågt förtroende för rättsväsendet blev slutsatsen att kopplingen mellan förtroende och anmälan dolts "bakom" denna fråga.

Resultaten tyder inte på att det är så. Visserligen visar det sig att fallen med skälet "meningslöst, polisen kan ändå inget göra" drabbat offer med lägre förtroende än genomsnittet men de har fortfarande, till övervägande delen, ett stort förtroende för polisen. Denna tendens, att ungefär 10 procentenheter fler/färre har litet/stort förtroende bland de som uppgett meningslöst som skäl, gäller för både våldsbrotten och brotten mot egendom.

Figur 7. Genomsnittligt förtroende för polisen bland dem med ej anmälda brott jämfört med förtroendet bland dem som uppgett att det är meningslöst att anmäla. Brott mot person.

¹⁷ Givet antalet fall med lågt förtroende totalt i förhållande till antalet fall med skälet "meningslöst..." kan andelen som störst bli 74 procent för egendomsbrott men 100 procent för brott mot person.

Figur 8. Genomsnittligt förtroende för polisen bland dem med ej anmälda brott jämfört med förtroendet bland dem som uppgett att det är meningslöst att anmäla. Egendomsbrott.

Sammanfattning

Det är viktigt att studera vilka skäl brottsoffer ger för att avstå polisanmälan inte minst eftersom det är brottsoffrens egna erfarenheter och beskrivningar som kommer fram i dessa resultat.

Det skäl som anges i flest fall när det gäller frågan om varför ett egendomsbrott inte anmälts är att det är meningslöst eftersom polisen ändå inte kan göra något. I många fall var också skälet att brottet ansågs bagatellartat eller att självrisken var för hög. När det gäller de separata typerna av egendomsbrott visade det sig bland annat att de som inte anmälde cykelstölder mer sällan angav som skäl än de som inte anmälde stöld ur och från motorfordon att brottet var bagatellartat.

För brotten mot person var också de dominerande skälen att brottet var bagatellartat och att det är meningslöst eftersom polisen inget kan göra. En ganska stor andel uppgav skälet att händelsen var en del i yrket. Att det är bristande förtroende för polisen som ligger bakom att avstå anmälan uppges i mycket liten omfattning, beträffande både egendomsbrott och brott mot person.

En kontroll genomfördes av hur de personer som svarat att de inte anmält brott eftersom det är meningslöst (när polisen ändå inte kan göra något) svarat på en fråga om förtroende för polisen generellt. Resultaten tyder på att de som svarat ”meningslöst etc.” har ett något lägre förtroende för polisen än genomsnittet av personer som avstått från att anmäla – både när det gäller egendomsbrott och brott mot

person. Det är dock fullt möjligt att ha ett lågt förtroende för polisen och samtidigt avhålla sig från att anmäla av helt andra skäl. Någon typ av samband finns kanske ändå mellan förtroende för polisen och att avstå anmälan men eftersom det inte framkom i fördjupningsanalysen av misshandel eller genom direkta svar på skäl för att avstå anmälan blir slutsatsen ändå att ett tydligt samband inte har kunnat fastställas.

Referenser

- Baumer, E. P (2002). Neighborhood Disadvantage and Police Notification by Victims of Violence. *Criminology*, v. 40, Nr. 3, s. 579–616.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Nationella trygghetsundersökningen 2006. De första resultaten om utsatthet, trygghet och förtroende*. Författare: Blixt, M. Carlstedt, M. Töyrä, A. Rapport 2007:14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Förtroendet för rättsväsendet. Resultat från Nationella trygghetsundersökningen 2006*. Författare: Blixt, M. Rapport 2007:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Carcach, C (1997). Reporting Crime to the Police. I *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*. V.68, s. 1–6. Australian Institute of Criminology.
- Estrada, F., Nilsson, A., Wikman, S. (2007). Det ökade våldet i arbetslivet. En analys utifrån de svenska offerundersökningarna. I *Nordisk Tidskrift för Kriminalvetenskap*, 2007, s. 56–73.
- Felson, R & Paré, P-P (2003). *Reporting of Domestic Violence and Sexual Assault by Nonstrangers to the Police*. Final Report submitted to the U.S. Department of Justice, Grant NO. 2003-IJ-CX-1010.
- Felson, R. B., Messner, S.F., Hoskin, A.W., Deane, G. (2002). Reasons for Reporting and not Reporting domestic violence to the police. I *Criminology*, v. 40, Nr. 3, s. 617– 48. Goudriaan m.fl. 2006.
- Finkelhor, D & Ormrod, R (2001). Factors in the Underreporting of Crimes Against Juveniles. I *Child Maltreatment*, v. 6, nr. 3, s. 219–229.
- Gideon, L & Mesh, G. S (2003). Reporting Property Victimization to the Police in Israel. I *Police Practice and Research*, v. 4, nr. 2, s.105–117.
- Goudriaan, H., Wittebrood, K., Nieuwbeerta, P. (2006). Neighbourhood Characteristics and Reporting Crime. Effects of Social Cohesion, Confidence in Police Effectiveness and Socio-economic Disadvantage. I *British Journal of Criminology*, 46, s. 719–742.
- Gunnlaugsson, H. & Thorisdottir, R. (2007). Alvorlighetsgrad og anmeldelse: En Islandsk offerundersøgelse, I *Nordisk Tidsskrift för Kriminalvidenskab*, s.177–186.
- Holcomb, W. L. m.fl. (2001). An Odd Measure of Risk: Use and Misuse of the Odds Ratio. *The American College of Obstetricians and Gynecologists*, Vol. 98, Nr. 4. s. 685–688.
- Johnson, H (2005). Crime and Victimization in Australia. Key Results of the 2004 International Crime Victimization Survey. Australian Institute of Criminology, I *Research and Public Policy Series*, Nr. 64.
- Levitt, S. D (1998). The Relationship Between Crime Reporting and Police: Implications for the Use of Uniform Crime Reports. I *Journal of Quantitative Criminology*, v. 14, nr. 1, s. 61–81.

- Macdonald, Z (2001). Revisiting the Dark Figure. A Microeconomic Analysis of the Under-reporting of Property Crime and Its implications." I *British Journal of Criminology*, v. 41, s. 127–149.
- Mercier, P. J (2002). Victim Reporting: Strategies to Increase Reporting. I *Policing and Victims*, Red. Laura J. Moriarty, Prentice Hall.
- Olaussen, L.P (2006). Politianmeldelse – Handlingers alvorlighet of social avstand. I *Nordisk tidskrift för Kriminalvetenskap*. 2006-93 nr. 3, s. 306–316.
- Persson, L. G. W (1980). *Hidden Criminality – theoretical and methodological problems, empirical results*. Sociologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Skogan, W. G (1984). Reporting Crimes to the Police: The Status of World Research. I *Journal of Research in Crime and Delinquency*, v. 21, nr. 2, s. 113–137.
- Watkins, A. M. (2005). Examining The Disparity Between Juvenile and Adult Victims in Notifying the Police: A Study of Mediating Variables. I *Journal of Research in Crime and Deinquency*, vol. 42, nr. 3, s. 333–353.
- Zhang, J., Yu K. (1998). What's the relative risk? A method of correcting the odds ratio in cohort studies of common outcomes. *JAMA* 1998;280:1690.
- Åkerström, M. (2007). Coola offer. Unga mäns balansering av brottsofferidentiteten. Hofer och Nilsson (red.). I: *Brott i välfärden. Om brottslighet, utsatthet och kriminalpolitik*. Festskrift till Henrik Tham. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Bilaga 1. Metod

I denna bilaga ska metodologiska frågor som rör de tre resultatavsnitten diskuteras mer utförligt än de sporadiskt förekommande spørsmål som tas upp i huvudtexten. Generella frågor om den Nationella trygghetsundersökningen kommer att beröras endast ytligt. Den läsare som är intresserad av sådana frågor hänvisas i stället till NTU:s tekniska rapporter vilka finns för nedladdning på Brås hemsida (www.bra.se).

Brottstyper, regioner och grupper i befolkningen

I analyserna har samma fråga om anmälning använts som i tidigare publikationer från NTU. Analyserna här (och i avsnittet om skäl till att inte anmäla) bygger på antal brottshändelser.

Antal brottshändelser fångas upp på två olika sätt i NTU. Om syftet är att få fram en så bra skattning av antalet händelser som möjligt används de frågor som finns bland de så kallade screeningfrågorna. Där har samtliga respondenter fått besvara hur många gånger de blivit utsatta. Ett stort antal brott kan uppges även om det också finns ett tak som är olika för olika brottstyper. Om vi i stället, vilket är fallet här, vill få möjlighet att förhålla uppgifterna till de följdfrågor som finns i NTU används andra frågor. För de tre senaste brotten (inkluderade enligt en viss prioriteringsordning) finns uppföljningsfrågor som för vissa brottstyper är ganska många till antalet. Frågor om polisanmälan och skäl till att avstå polisanmälan ingår bland de senare. Fördelen är att vi kan få väldigt mycket information om dessa brott, men nackdelen är att informationen bara gäller de tre senaste brotten som respondenten har blivit utsatt för. Om det finns ett negativt samband mellan anmälan och upprepad utsatthet blir konsekvensen att anmälningsbenägenheten överskattas i analyserna. Analyserna i rapporten tyder på att ett sådant samband också existerar.

Samtliga brottstyper som finns med i NTU har använts med undantag av trakasserier eftersom uppgifter om enstaka brottshändelser av detta slag inte finns med i NTU (Brå 2007:14). Fyra brottstyper omfattas av kategorin brott mot person: personrån, sexualbrott, misshandel och hot. Brott mot egendom innefattar bostadsinbrott, bilstöld, stöld ur och från motorfordon, cykelstöld och bedrägeri. Egendomsbrotten gäller utsatta hushåll och inte individer utom för bedrägerier som i likhet med våldsbrotten gäller individer. Bedrägerier har därför exkluderats när hela kategorin egendomsbrott används.

I detta avsnitt liksom i det därpå följande finns signifikanstester på både 5-procentsnivån och 10-procentsnivån eftersom det har bedömts som nödvändigt för att inte förlora någon viktig information.

Vad påverkar anmälningsbenägenheten för misshandel?

Fullständig ”output” från statistikprogrammet SPSS beträffande de logistiska regressioner som gjorts blir mycket utrymmeskrävande och har därför inte redovisats i rapporten men den intresserade kan beställa detta från författaren. Här beskrivs nu i stället metoden generellt och vilka val samt som gjorts, till exempel hur oddskvoter räknats om till relativa risker och hur multikorrelation prövats för. Samtliga beräkningar har utförts i SPSS:s specialmodul Complex Samples eftersom detta ger möjlighet till beräkningar som så exakt som möjligt tar hänsyn till viktningen av materialet.

Den logistiska regressionsanalysen beräknar till skillnad från den linjära inte de beroende variabelernas effekter direkt på den oberoende variabeln utan i stället logaritmen av oddset för beroendevariabeln, den så kallade logiten. Utgångspunkten är en dikotom beroendevariabel som kan anta värde 1 och 0. Oddset är sannolikheten (för värde 1) dividerat med 1 minus sannolikheten (för värde 1) och den så kallade logiten är alltså logaritmen av detta (Edling och Hedström 2003, Menard 1995).

En oddskvot visar således den *procentuella förändringen i oddset* som uppstår när den aktuella variabeln förändras en *enhet* och de övriga är konstanta. Tolkningen av dessa är ganska enkel när sannolikheten är liten att den (dikotoma) beroendevariabeln är 1, det vill säga, när det handlar om ett ovanligt fenomen. I detta fall handlar det dock om misshandelsbrott som anmäls i 38 procent av fallen. Oddskvoter blir då mycket större än sannolikheter. Därför används i stället en formel för att räkna om dessa till så kallade relativa risker som bättre motsvarar sannolikheter. Formeln är:

$$\text{OR} \\ \text{RR} = (1 - P_0) + (P_0 \times \text{OR})$$

där RR är relativ risk, OR är oddskvoten och P_0 är sannolikheten att det inte inträffar.

Ett annat mått som används i samband med den logistiska regressionen är McFaddens R^2 .

SPSS redovisar detta mått tillsammans med andra substitut för den linjära regressionens R^2 . Fördelen med just McFaddens R^2 är att den inte är lika känslig för antalet variabler i modellen som de andra. Ett annat namn på detta mått är ”the likelihood-ratio index”. Namnet kommer från att det jämför en ”tom” modell (bara konstanten) med den fulla modell det gäller. Ett högre värde betyder att modellen är bättre på att förklara sannolikheten att den beroende variabeln är 1.

Värdet kan bli så lågt som noll men aldrig komma upp till 1. Formeln kan skrivas enligt följande:

$$R^2_{McF} = 1 - \frac{\ln L(M_{full})}{\ln L(M_{int})}$$

där $\ln L(M_{full})$ är log-likelihood för den (fullständiga) modell som prövas och $\ln L(M_{int})$ log-likelihood för en modell med endast konstant.

Tabell 1. Sammanställning av mått på modellanpassning.

Modell	McFaddens R2	Nagelkerkes R2	Antal variabler
1	0,101	0,172	1
2	0,131	0,221	15
3	0,108	0,183	4
4	0,098	0,166	5
5	0,129	0,214	3
6	0,138	0,226	9
7	0,113	0,190	2
8	0,136	0,223	5

Sammanställningen i tabell 1 ovan visar att skillnaden mellan modellerna är ganska liten generellt sett för McFaddens R2 men något större för Nagelkerkes. Det framgår också att båda måtten samvarierar med antalet variabler. Som tidigare nämnts speglar detta inte bara ökad anpassning. Måttet Nagelkerkes R2 blir i många fall högre ju fler variabler som ingår oavsett dessas relevans. Rent teoretisk ska McFaddens R2 inte ha den nackdelen utan skillnaden mellan till exempel Modell 2 och modell 4 ska bero på att den förstnämnda innefattar *mer relevanta* variabler, inte att den har *fler* variabler. modell 8 har högst värden för båda måtten med undantag för modell 6.

Tester för *multikollinjäritet* har också genomförts. Detta betyder att de oberoende variablerna är högt korrelerade vilket kan ge estimat med sämre tillförliglighet (höga standardfel). Här fanns dock ingen möjlighet att med Complex Samples modulen i SPSS räkna fram diagnostiken. I stället används det näst bästa – en vikt påslagen i SPSS:s vanliga viktningsfunktion. För slutmodellen (modell 8) framkom följande resultat:

Coefficien^a

Mode		Unstandardiz Coefficien		Standardiz Coefficien	t	Sig.	Collinearity	
		B	Std.	Bet			Toleranc	VI
1	(Consta	,27	,03		7,68	,00		
	Misskadsj	,40	,05	,35	7,93	,00	,98	1,01
	1=0-	-	,05	-	-	,00	,88	1,13
	1=18-	-	,04	-	-	,14	,87	1,14
	Misrasi	,14	,07	,08	1,98	,04	,97	1,02
	Misyrikes	,10	,05	,09	1,98	,04	,95	1,05

a. Dependent Variable:

Collinearity^a

Mode	Dimensio	Eigenvalu	Conditio Inde	Variance					
				(Consta	Misskadsj	1=0-	1=18-	Misrasi	Misyrikes
1	1	2,41	1,00	,05	,05	,03	,04	,03	,04
	2	1,06	1,50	,00	,05	,26	,13	,06	,15
	3	,94	1,59	,00	,00	,14	,05	,48	,16
	4	,77	1,76	,00	,58	,05	,04	,22	,12
	5	,58	2,02	,01	,22	,24	,25	,19	,30
	6	,22	3,28	,93	,11	,28	,49	,02	,23

a. Dependent Variable:

I den första tabellen kan vi se att VIF (variance inflation factors) ligger klart under 10 vilket brukar anges som en kritisk gräns som indikerar förekomst av multikorrelation. Ett annat sätt att bedöma detta är att se till kvoten av det högsta och det lägsta egenvärdet – vilket inte bör överstiga 1000. I detta fall är det drygt 10. Ibland anges kvadratroten av detta och då anses 30–100 innebära ett visst problem och över 100 ett stort problem. Kvadratroten ur 10 är 3,16. Andra mått följer också med outputen i SPSS men dessa har inte studerats närmare.

Utfallet för de andra modellerna kan beställas från författaren.

Varför anmäls inte brott?

Avsnittet om skäl till att inte anmäla brott bygger på ett mindre datamaterial jämfört med de två andra resultatavsnitten. Mellan NTU 2006 och NTU 2007 har svarsalternativen för frågan som gäller detta ändrats. Beträffande egendomsbrott har alternativet ”Besvärligt att få kontakt med polisen” ersatts med alternativet ”Saknar förtroende för polisen/rättsväsendet”. Detta innebär ingen extra dataförlust eftersom samtliga analyser av egendomsbrott i rapporten (av andra skäl) ändå bara omfattar data från NTU 2007¹⁸. För brotthändelser-

¹⁸ Detta hänger samman med att skattningen av antalet händelser för egendomsbrotten (bedrägerier undantaget) inte går att göra på ett tillförlitligt sätt med data från NTU 2006 (se vidare i metoddelen och teknisk rapport 2007:15).

na mot person innebär dock ändringarna att underlaget blir mindre än i de övriga avsnitten. Utöver att samma alternativ har bytts ut som för egendomsbrotten har även ett extra alternativ tillkommit i NTU 2007. Dessa förändringar gör att det även för brott mot person endast går att använda data från NTU 2007. Sammanfattningsvis bygger samtliga analyser om skäl till att inte anmäla ett brott uteslutande på data från NTU 2007.

Bilaga 2. Variabellista

Tabellen innefattar de frågor från NTU-undersökningen som använts i analyserna i rapporten. Av utrymmesskäl redovisas inte omkodningar.

Fråga	Svarsalternativ
<p>Vilka personer bor i ditt hushåll, förutom du själv? PERSONER SOM BOR MINST HALVA TIDEN I HUSHÅLLET SKA RÄKNAS</p> <p>FLERA ALTERNATIV KAN ANGES</p>	<p>1 BOR ENSAM 2 FÖRÄLDER/FÖRÄLDRAR 3 SYSKON 4 MAKE/MAKA/SAMBO 5 ANDRA VUXNA 6 BARN (EJ SYSKON)</p> <p>F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA</p>
<p>Äger eller hyr du/ni bostaden eller är det en bostadsrätt?</p>	<p>1 ÄGER BOSTADEN 2 BOSTADSRÄTT 3 HYRESRÄTT 4 ANNAT</p> <p>F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA</p>
<p>Vilken är din högsta genomförda utbildning?</p>	<p>1 FOLKSKOLA (ANNAN UTBILDNING SOM ÄR KORTARE ÄN 9 ÅR) 2 FLICKSKOLA, REALSKOLA ELLER GRUNDSKOLA 3 YRKESKOLA, 1- ELLER 2-ÅRIGT GYMNASIUM 4 STUDENTEXAMEN ELLER 3-4-ÅRIGT GYMNASIUM 5 UNIVERSITETS- ELLER HÖGSKOLEUTBILDNING KORTARE ÄN 3 ÅR 6 UNIVERSITETS- ELLER HÖGSKOLEUTBILDNING 3 ÅR ELLER LÄNGRE 7 DOKTORERAT, FIL LIC, FORSKARUTBILDNING MM 8 ANNAN UTBILDNING 9 INGEN AVSLUTAD UTBILDNING</p> <p>F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA</p>
<p>Om du plötsligt skulle hamna i en oförutsedd situation, där du på en vecka måste skaffa fram 15 000 kronor, skulle du klara det?</p>	<p>1 JA 2 NEJ</p> <p>F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA</p>
<p>Ägde du/någon i hushållet någon bil under förra året?</p>	<p>1 JA 2 NEJ</p> <p>F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA</p>

Fråga	Svarsalternativ
Fick du/någon i hushållet en bil stulen under förra året? (2006)	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Fick du/någon i hushållet någon cykel stulen under förra året?	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Fick du/någon i hushållet något stulet ur eller från en bil, en motorcykel, en moped, en husvagn eller liknande under förra året?	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Bröt sig någon in i din bostad i syfte att stjäla något under förra året?	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Rånade eller försökte någon råna dig genom att använda hot eller våld under förra året? FRÅGAN AVSER OM NÅGON STAL ELLER FÖRSÖKTE STJÄLA NÅGOT FRÅN IP GENOM HOT ELLER VÅLD.	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
(Förutom händelser du redan nämnt): Slog, sparkade eller utsatte någon dig med avsikt för något annat fysiskt våld, så att du skadades eller så att det gjorde ont, under förra året? (2006) BRÅKIGA BARN UNDER 13 ÅR SKA INTE RÄKNAS	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
(Förutom händelser du redan nämnt): Ofredade, tvingade eller angrep någon dig sexuellt under förra året (2006)? Det gäller både allvarliga och mindre allvarliga händelser, till exempel hemma, på jobbet, i skolan eller på någon allmän plats.	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
(Förutom händelser du redan nämnt): Blev du under förra året hotad på ett sådant sätt, att du blev rädd? /	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA

Fråga	Svarsalternativ
Blev du som privatperson på ett brottsligt sätt lurad på pengar eller andra värdesaker under förra året? (2006)	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Vet du om brottet är polisanmält?	1 JA, POLISANMÄLT 2 NEJ, INTE POLISANMÄLT F8 VET EJ/MINNS EJ F9 VILL EJ SVARA
Vilket skulle du säga var det främsta skälet till att du/ni inte anmälde det här till polisen? EGENDOMSBROTT	1 SAKNAR FÖRSÄKRING 2 SJÄLVRISKEN ÄR FÖR HÖG SÅ DET LÖNAR SIG INTE 3 BROTTET VAR EN SMÅSAK, BAGATELL 4 MENINGSLÖST, POLISEN KAN ÄNDÅ INGET GÖRA 5 SAKNAR FÖRTROENDE FÖR POLISEN/ RÄTTSVÄSENDET 6 TÄNKTE INTE PÅ ATT POLISANMÄLA BROTTET 7 ANNAT SKÄL ANGES I NÄSTA FRÅGA F8 VET EJ/ HAR INGEN ÅSIKT F9 VILL EJ SVARA
Vilket skulle du säga var det främsta skälet till att du inte anmälde det här till polisen? BROTT MOT PERSON	1 SMÅSAK/BAGATELL 2 MENINGSLÖST, POLISEN KAN ÄNDÅ INGET GÖRA 3 SAKNAR FÖRTROENDE FÖR POLISEN/ RÄTTSVÄSENDET 4 VÅGADE INTE, EXEMPELVIS AV RÄDSLÅ FÖR REPRESSALIER 5 REDDE SJÄLVA UT HÄNDELSEN 6 KÄNNER GÄRNINGSMANNEN 7 VILLE/ORKADE INTE GÅ IGENOM EN RÄTTSPROCESS 8 TÄNKTE INTE PÅ ATT POLISANMÄLA HÄNDELSEN 9 HÄNDELSEN VAR EN DEL I ARBETET 10 ANNAT SKÄL ANGES I NÄSTA FRÅGA F8 VET EJ/ HAR INGEN ÅSIKT F9 VILL EJ SVARA VET EJ F9 VILL EJ SVARA MAX 100 TECKEN
Blev du utsatt för brottet med anledning av ditt yrke?	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA

Fråga	Svarsalternativ
Förekom skjutvapen, kniv eller annat tillhygge?	1 JA, SKJUTVAPEN 2 JA, KNIV 3 JA, ANNAT TILLHYGGE 4 NEJ F8 VET EJ/MINNS EJ F9 VILL EJ SVARA
Upplever du att det fanns något främlingsfientligt i motivet? MED FRÄMLINGSFIENTLIGT MENAS HÄR ATT MAN UTSATTES FÖR ATT MAN HAR EN ANNAN ETNISK BAKGRUND.	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Upplever du att det fanns något homofobiskt i motivet? MED HOMOFOBISKT MENAS HÄR ATT MAN UTSATTES FÖR ATT MAN ÄR (ELLER AV GÄRNINGSMANNEN UPPLEVDES VARA) HOMO,BI, ELLER TRANSPERSON.	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Var det en eller flera personer som utsatte dig för brottet? (Hur många personer var det?)	F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA ANGE ANTAL PERSONER MAX 50 PERSONER KAN ANGES
Var det en man eller kvinna?	1 MAN 2 KVINNA F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Var han/hon närstående till dig, bekant eller helt okänd? SVARET GÄLLER VID TILLFÄLLET FÖR HÄNDELSEN	1 NÄRSTÅENDE 2 BEKANT 3 HELT OKÄND F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Har du någon uppfattning om hur gammal han var? Har du någon uppfattning om hur gammal hon var? Har du någon uppfattning om hur gammal han/hon var? Vet du hur gammal han var? Vet du hur gammal hon var? Vet du hur gammal han/hon var?	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Hur gammal då?	F8 VET EJ/ KAN INTE ANGE EXAKT ÅLDER F9 VILL EJ SVARA ANGE EXAKT ÅLDER I ANTAL ÅR EX 34

Fråga	Svarsalternativ
Du kanske kan uppskatta åldern?	FIN SKALA GRÖVRE SKALA 1 0–17 10 18–34 2 18–24 11 35–64 3 25–34 12 65– ELLER MER 4 35–44 5 45–54 6 55–64 7 65–74 8 75–84 9 85– ELLER MER 13 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Vet du om han/hon var påverkad av alkohol eller någon drog vid tillfället?	1 JA, DET VAR HAN/HON 2 JA, JAG TROR DET 3 NEJ, DET TROR JAG INTE 4 NEJ, DET VAR HAN/HON INTE F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Hade du själv druckit alkohol när det hände?	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Inträffade det här i ditt bostadsområde, i annan del av länet där du bor, i övriga Sverige eller utomlands?	1 BOSTADSOMRÅDET 2 ANNAN DEL AV LÄNET 3 I ÖVRIGA SVERIGE 4 UTOMLANDS F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Skedde det..	1 PÅ EN ALLMÄN PLATS 2 I EN BOSTAD 3 ELLER PÅ NÅGON ANNAN PLATS? F8 VET EJ/MINNS EJ F9 VILL EJ SVARA I ALLMÄNNA PLATSER INGÅR EXEMPELVIS GATOR, TORG, ALLMÄNNA KOMMUNIKATIONER MEN ÄVEN RESTAURANGER OCH NÖJESSTÄLLEN
Skedde det inomhus eller utomhus?	1 INOMHUS 2 UTOMHUS F8 VET EJ/MINNS EJ F9 VILL EJ SVARA
Innebar det här att du fick sådana skador att du besökte läkare, sjuksköterska eller tandläkare?	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA

Fråga	Svarsalternativ
Innebar det här att du fick några synliga märken eller kroppsskada?	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Var du sjukskriven eller oförmögen att utföra dina vanliga sysslor på grund av det här?	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Om du tänker dig rättsväsendet som en helhet. Vilket förtroende har du för rättsväsendet? Är det..	1 MYCKET STORT 2 GANSKA STORT 3 VARKEN STORT ELLER LITET 4 GANSKA LITET 5 MYCKET LITET F8 INGEN ÅSIKT/VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Vilket förtroende har du för polisens sätt att bedriva sitt arbete? Är det..	1 MYCKET STORT 2 GANSKA STORT 3 VARKEN STORT ELLER LITET 4 GANSKA LITET 5 MYCKET LITET F8 INGEN ÅSIKT/VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Har du själv under de senaste tre åren blivit åtalad för något brott? SENASTE TRE ÅREN INNEBÄR FRÅN INTERVJUDATUM OCH TRE ÅR TILLBAKA I TIDEN	1 JA 2 NEJ F8 VET EJ F9 VILL EJ SVARA
Registervariabler	
Kön	1. MAN 2. KVINNA
Ålder_4	1. 16–24 2. 25–44 3. 45–64 4. 65–79
Etnicitet_3	1. SV-FÖDD, EN EL BÅDA FÖRÄLDRAR SV-FÖDDA 2. SV-FÖDD + BÅDA FÖRÄLDRAR UTRIKES FÖDDA 3. UTRIKES FÖDDA
H-region_3	1. STHLM/GBG/MALMÖ 2. STÖRRE STÅDER 3. MINDRE STÅDER/LANDSBYGD

Bilaga 3. Tabeller

Tabell 1. Andelen anmälda brott i Sveriges län, 2005 och 2006.

Län	Anmälda brott mot person, %	Rank: 1= Högst andel	Anmälda brott mot egendom, %	Rank: 1= Högst andel
Stockholm	32*	2	56	10
Uppsala	29	6	43	19
Södermanland	21	15	55	11
Östergötland	26	9	52	14
Jönköping	15*	17	60	8
Kronoberg	.	.	64	5
Kalmar	25	11	59	9
Gotland	.	.	71	1
Blekinge	30	5	68	3
Skåne	28	8	54	12
Halland	32	1	69	2
V Götaland	21*	14	51	15
Värmland	.	.	37	21
Örebro	23	12	46	17
Västmanland	19	16	65	4
Dalarna	22	13	63	6
Gävleborg	29	7	49	16
Västernorrland	31	4	45	18
Jämtland	.	.	53	13
Västerbotten	26	10	42	20
Norrboten	31	3	60	7
Riket	26		54	

*Signifikant skild från riket som helhet ($p>0,05$).

Tabell 2. Svandsandelar för frågan om varför ett brott inte anmäls. Brott mot egendom totalt och de enstaka brottstyperna.

%	Brott mot egendom	Bostadsinbrott	Bilstöld	St. ur/fr. fordon	Cykelstöld
Saknar försäkring	3	–	–	3	4
Självrisk för hög	20	–	–	18	22
Småsak/bagatell	22	–	–	36	17
Meningslöst, polisen kan inget göra	33	38	–	30	34
Saknar förtroende för polisen	1	–	–	–	–
Tänkte inte på att polisanmäla	3	–	–	–	5
Annat skäl	17	38	–	10	19

– = Andelen bygger på för få observationer (<10).

Tabell 3. Svandsandelar för frågan om varför ett brott inte anmäls. Brott mot person totalt och de enstaka brottstyperna.

%	Brott mot person	Pers. rån	Sexualbrott	Misshandel	Hot
Småsak/bagatell	23	25	18	28	21
Meningslöst, polisen kan inget göra	24	30	29	16	27
Saknar förtroende för polisen	2	–	–	–	–
Vågade inte	5	–	–	4	–
Redde själva ut händelsen	12	13	13	10	–
Känner g-person	3	–	–	–	3
Ville/orkade ej rättsprocess	4	–	–	–	3
Tänkte inte på att polisanmäla	3	–	–	–	4
Händelsen var en del i yrket	12	–	–	19	10
Annat skäl	12	11	–	13	12

– = Andelen bygger på för få observationer (<10).

Tabell 4. Skäl till att inte anmäla brott mot egendom fördelade efter demografiska, sociala och ekonomiska aspekter.

Brott mot egendom* (n)	Självrisk är för hög	Brottet en småsak/ bagatell	Meningslöst polisen kan inget göra	Annat skäl
TOTALT (1407)	20	22	33	25
Kvinna (630)	17	19	32	32
Man (777)	22	24	33	20*
16–24 år (356)	14*	25	34	26
25–44 år (611)	21	24	30	26
45–64 år (330)	28*	16*	32	24
65–79 år (110)	11*	17	47*	24
Sambo u. barn (340)	21	23	32	25
Sambo m. barn (242)	26*	21	27 ^(*)	26
Ensamst u. barn (678)	16*	21	37 ^(*)	26
Ensamst m. barn (147)	25	24	27	24
Bor i småhus (579)	19	21	28*	33*
Bor i flerfam.hus (912)	21	22	36	22
Bor St/Gbg/Mlm (539)	18	21	34	27
Bor i större stad (538)	24 ^(*)	22	31	23
Min. stad/lands. (330)	15*	23	35	26
Förgymnasial (306)	15*	24	36	25
Gymnasial (661)	22	23	32	24
Eftergymnasial (403)	22	19	33	26
Sv.-född, en eller båda för- äldrar sv.-födda (1123)	21	23	31	25
Sv.-född och båda föräldrar utrikes födda (63)	9*	17	37	36*
Utrikes född (221)	17	19	43*	21
Arbetslös (54)	11	27	31	31
Har ej kontant- marginal (145)	22	25	27	26
Har kont. mar (596)	17	20	40*	23

*= signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,05$).

(*) = signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,10$).

Tabell 5. Skäl till att inte anmäla brott mot person fördelade efter demografiska, sociala och ekonomiska aspekter.

Brott mot person*	Brottet en småsak/ bagatell	Meningslöst polisen kan inget göra	Del av yrket	Annat skäl
TOTALT (1631)	26	27	18	29
Kvinna (803)	20*	29	20	31
Man (829)	32*	26	15 ^(*)	27
16–24 år (659)	34*	26	10*	30
25–44 år (624)	21*	28	21	30
45–64 år (291)	19*	24	29*	28
65–79 år (57)	26	44*	12	18 ^(*)
Sammanb u. barn (237)	23	26	20	31
Sammanb m. barn (131)	15*	21	31*	33
Ensamst u. barn (565)	31*	31 ^(*)	5*	33 ^(*)
Ensamst m. barn (54)	11*	23	32*	34
Bor i småhus (415)	27	27	17	29
Bor i flerfam.hus (567)	25	28	11*	36*
Bor i St/Gbg/Mlm (407)	25	32*	11*	32
Bor i större stad (351)	27	28	13*	32
Min. stad/landsb. (229)	27	19*	18	36*
Förgymnasial (328)	31 ^(*)	27	5*	37*
Gymnasial (370)	22	28	18	32
Eftergymnasial (247)	21 ^(*)	30	20	29
Sv-född, en eller båda föräldrar sv-födda (809)	26	26	14*	34*
Sv-född och båda föräldrar utrikes födda (56)	24	38 ^(*)	11	27
Utrikes född (123)	27	33	10*	30
Arbetslös (62)	30	20	1*	49*
Har ej kont. mar (116)	18 ^(*)	29	13	40*
Har kont. mar (368)	23	29	16	32

*= signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,05$).

(*) = signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,10$).

Tabell 6. Skäl att inte anmäla brott mot egendom. Kolumnprocent för de sju alternativen fördelade efter förtroende för polisen.

Förtroende för polisen, kolumnprocent	Saknar försäkring	Självriskan är för hög	Brottet en småsak/bagatell	Meningslöst polisen kan inget göra	Saknar förtroende för polisen	Tänkte inte på att polisanmäla	Annat skäl	Totalt
n=	32	183	199	294	11	31	158	909
mycket stort	16	16	17 ^(*)	8 ^(*)	0	7	9	12
ganska stort	23 [*]	42	43	34 [*]	15	49	50 [*]	41
varken eller ganska litet	39 ^(*)	17 [*]	25	27	0	33	21	24
mycket litet	23	20	13	17	8	11	16	16
	0	0	0	14 [*]	77	0	4	8
TOTALT	3	20	22	33	1	3	17	100

*= signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,05$).

(*) = signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,10$).

Tabell 7. Skäl att inte anmäla brott mot person. Kolumnprocent för de nio alternativen fördelade efter förtroende för polisen.

Förtroende för polisen, kolumnprocent	Brottet en småsak/bagatell	Meningslöst polisen kan inget göra	Saknar förtroende för polisen	Vågade inte	Redde själva ut	Känner gärningsperson	Ville ej rättsprocess	Tänkte inte på att polis.	Del av yrket	Totalt
n=	419	429	20	78	198	67	53	47	281	1592
mycket stort	10	8	0	16	9	7	27 [*]	6	12	10
ganska stort	42 ^(*)	30 [*]	26	36	40	50 [*]	20 [*]	38	37	37
varken eller ganska litet	22	22	18	16	30 [*]	17	24	14	23	22
mycket litet	18	26 [*]	21	20	17	19	16	24	20	21
	7 ^(*)	14 [*]	35 [*]	11	3 [*]	7	12	6	7	10
TOTALT	26	27	1	5	12	4	3	3	18	100

*= signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,05$).

(*) = signifikant skild från andelen för samtliga ($p < 0,10$).

De flesta brott som allmänheten utsätts för blir inte polisanmälda. Denna rapport handlar om vad som ligger bakom brottsoffers vilja eller ovilja att anmäla brott. Förhållanden som blir belysta är exempelvis i vilken mån brottsoffren uppger att de inte vänder sig till det svenska rättsväsendet på grund av risk för repressalier eller för att de helt enkelt inte har förtroende för myndigheterna.

Analysen bygger på flera tusen intervjuer med ett representativt urval av brottsoffer som ingått i Nationella trygghetsundersökningen (NTU) år 2006 och 2007. Tack vare materialets storlek kan Brå, mer i detalj än vad som tidigare varit möjligt i Sverige, beskriva vilka grupper i befolkningen som av olika anledningar väljer att, eller avstår från att, polisanmäla brott.

Studien vänder sig till anställda inom rättsväsendet, regering och riksdag, samt till alla andra som intresserar sig för vad som ligger bakom brottsoffers benägenhet att vända sig till rättsväsendets myndigheter.

Fritzes

ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm Tel 08-690 91 90 Fax 08-690 91 91 order.fritzes@nj.se www.fritzes.se

ISSN 1100-6676, ISBN 978-91-85664-96-2